

- NESLUŽBENO -

PREČIŠĆENI TEKST PRAVILNIKA OBUHVATA:

- **PRAVILNIK O DIMENZIJAMA, UKUPNOJ MASI I OSOVINSKOM OPTEREĆENJU VOZILA, O UREĐAJIMA I OPREMI KOJU MORAJU IMATI VOZILA I O OSNOVNIM UVJETIMA KOJE MORAJU ISPUNJAVATI UREĐAJI I OPREMA U SAOBRAĆAJU NA PUTEVIMA** („Službeni glasnik BiH“, broj 23/07 od 02.04.2007. godine)
- **PRAVILNIK O IZMJENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O DIMENZIJAMA, UKUPNOJ MASI I OSOVINSKOM OPTEREĆENJU VOZILA, O UREĐAJIMA I OPREMI KOJU MORAJU IMATI VOZILA I O OSNOVNIM UVJETIMA KOJE MORAJU ISPUNJAVATI UREĐAJI I OPREMA U SAOBRAĆAJU NA CESTAMA** („Službeni glasnik BiH“, broj 101/12 od 18.12.2012. godine)

Obrada: **Vanjskotrgovinska komora BiH - Sektor za transport i komunikacije**

Sarajevo: 19.12.2012.godine

Na osnovu člana 203. stav 3., a u vezi člana 252. Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na cestama ("Službeni glasnik BiH", broj 6/06), ministar komunikacija i prometa, u saradnji sa entitetskim ministarstvima unutrašnjih poslova u Bosni i Hercegovini i Policijom Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, donosi

PRAVILNIK

O DIMENZIJAMA, UKUPNOJ MASI I OSOVINSKOM OPTEREĆENJU VOZILA, O UREĐAJIMA I OPREMI KOJU MORAJU IMATI VOZILA I O OSNOVNIM UVJETIMA KOJE MORAJU ISPUNJAVATI UREĐAJI I OPREMA U SAOBRAĆAJU NA PUTEVIMA

POGLAVLJE I. OPĆE ODREDBE

Član 1.

Ovim Pravilnikom propisuju se dimenzije vozila, ukupne mase vozila, osovinska opterećenja vozila i osnovni uvjeti koje moraju da ispunjavaju uređaji i oprema na vozilima u saobraćaju na cestama i koji na vozilima moraju biti ugrađeni i izvedeni tako da vozila mogu sigurno učestvovati u saobraćaju na cestama, kao i drugi tehnički uvjeti kojima moraju odgovarati pojedini uređaji na vozilima koji su od značaja za sigurnost saobraćaja.

Član 2.

- (1) Dimenzije vozila, u smislu ovog Pravilnika, su gabaritne dimenzije vozila i skupa vozila i dimenzije vozila koje su od posebnog značaja za sigurnost saobraćaja na cestama.
- (2) Masa vozila, u smislu ovog Pravilnika, je najveća dozvoljena i sopstvena masa vozila, nosivost vozila i masa vozila koja se preko osovina vozila prenosi na vodoravnu podlogu u stanju mirovanja vozila (osovinska opterećenja).
- (3) Ukoliko to nije ovim Pravilnikom drugačije određeno dimenzije vozila iz stava (1) ovog člana određuju se u skladu sa standardom BAS ISO 612 (*Road vehicles - Dimensions of motor vehicles and towed vehicles - Terms and definitions; Cestovna vozila - Dimenzije motornih i priključnih vozila - Pojmovi i definicije*), u daljnjem tekstu: standard BAS ISO 612.
- (4) U smislu ovog Pravilnika, pojedini pojmovi koji se koriste kod vozila sa pogonom na gas imaju sljedeće značenje:
 - a) gas, kao pogonsko gorivo za vozila, je ukapljeni naftni gas, smjesa propana i butana, (UN oznake 1965; međunarodne oznake LPG = liquefied petroleum gas), u daljnjem tekstu: LPG, ili komprimirani prirodni gas, čiji radni pritisak ne prelazi 22 MPa, tj. 220 bara, (UN oznake 1971, međunarodne oznake CNG = compressed natural gas), u daljnjem tekstu: CNG;

- b) Vozilo pogonjeno gasom je motorno vozilo koje kao pogonsko gorivo koristi LPG ili CNG, samostalno ili kao alternativno gorivo benzinu ili kao gorivo u smjesi sa dizel gorivom;
- c) Servisna radionica za servisiranje i prepravku vozila pogonjenih gasom (u daljnjem tekstu: servisna radionica), je pravna osoba koja ispunjava propisane uvjete i koja je od ovlaštene institucije dobilo odobrenje da može servisirati motorna vozila pogonjena gasom i na motorna vozila može vršiti ugradnju uređaja i opreme za pogon gasom;
- d) Serviser za prepravku i servisiranje vozila pogonjenih gasom (u daljnjem tekstu: serviser), je uposlenik servisne radionice koji je osposobljen da vrši ugradnju i servisiranje uređaja za pogon motornih vozila gasom;
- e) Certifikat posude pod pritiskom koja služi kao rezervoar gasa za pogon motornog vozila (u daljnjem tekstu: certifikat), je dokument koji propisuje ovlaštena institucija, a koji ovjerava inspekcija nadležna za posude pod pritiskom;
- f) Uvjerenje za uređaj ugrađen u vozilo pogonjeno gasom (u daljnjem tekstu: uvjerenje), je dokument koji propisuje i izdaje ovlaštena institucija;
- g) Karton ovjere tehničke ispravnosti uređaja ugrađenog u vozilo na plinski pogon je obrazac na čvrstom papiru, dimenzija 100x70 mm, koga izdaje stručna institucija uz uvjerenje o certifikaciji, a koji ovjerava stanica tehničkog pregleda kada utvrdi da je uređaj za plin tehnički ispravan.

Član 3.

Pod uređajima na motornim i priključnim vozilima u saobraćaju na cestama, u smislu ovog Pravilnika, podrazumijevaju se:

- a) uređaji za upravljanje,
- b) uređaji za zaustavljanje,
- c) uređaji za osvjetljavanje puta, označavanje vozila i za davanje svjetlosnih znakova,
- d) uređaji koji omogućavaju normalnu vidljivost,
- e) uređaji za davanje zvučnih znakova,
- f) uređaji za kretanje vozila unatrag,
- g) uređaji za kontrolu i davanje znakova,
- h) uređaji za odvođenje i ispuštanje izduvnih gasova,
- i) uređaji za spajanje vučnog i priključnog vozila,
- j) uređaji za pogon vozila na alternativna goriva (gas),
- k) ostali uređaji od posebnog značaja za sigurnost saobraćaja (karoserija/kabina za vozača i prostor za putnike, gume, blatobrani, branici, štitnici od podlijetanja sa zadnje strane vozila, štitnici od podlijetanja sa bočnih strana vozila, priključci za sigurnosne pojaseve, priključci za vuču, uređaji za osiguranje vozila od neovlaštene upotrebe, za odmrzavanje i odmagljivanje, dječja sjedala, nasloni za glavu).

Član 4.

Pod opremom vozila u saobraćaju na cestama, u smislu ovog Pravilnika, podrazumijevaju se:

- a) rezervni točak;
- b) aparat za gašenje požara;
- c) znak za obilježavanje vozila zaustavljenog na kolovozu ceste (sigurnosni trokut);
- d) oprema za pružanje prve pomoći (kutija prve pomoći);
- e) klinasti podmetači;
- f) čekić za razbijanje stakla;
- g) rezervne sijalice i osigurači;
- h) prsluk za vozača sa svjetlosno reflektirajućim osobinama;
- i) sigurnosni pojasevi;
- j) uže ili poluga za vuču;
- k) zimska oprema;
- l) znak za označavanje sporih vozila;
- m) znak za označavanje dugih vozila;

POGLAVLJE II. DIMENZIJE I MASE VOZILA

Član 5.

(1) Dužina motornih i priključnih vozila, uključujući izmjenjive nadgradnje za prihvat tereta kao i svih uređaja koji se pri vožnji nalaze na vozilu, ne smije prekoračiti slijedeće vrijednosti:

a) motorna i priključna vozila - sa izuzetkom autobusa i poluprikolica	12,00 m
b) dvoosovinski autobusi/trolejbusi - uključujući i pripadajuće dijelove koji se mogu skinuti	13,50 m
c) autobusi/trolejbusi sa više od dvije osovine - uključujući i pripadajuće dijelove koji se mogu skinuti	15,00 m
d) autobusi/trolejbusi koji su konstruktivno izvedeni kao zglobni (motorna vozila čija je korisna površina podijeljena putem zgloba, ali kod kojih upravljani dio ne predstavlja samostalno vozilo)	18,75 m

(2) Dužina kombinacija vozila (skupova vozila), uključujući izmjenjive nadgradnje za prihvat tereta kao i svih uređaja koji se pri vožnji nalaze na vozilu, vodeći računa o stavu (1) tačka a) ovog člana, ne smije prekoračiti slijedeće vrijednosti:

a) tegljač sa poluprikolicom kao i kombinacija vozila (skupovi vozila) koji po vrsti odgovaraju ovom opisu, izuzev skupa vozila pod tačkom b) ovog stava	15,50 m
b) tegljač sa poluprikolicom, pri čemu djelimične dužine ne smiju prekoračiti slijedeće vrijednosti:
1. razmak između vertikalne ose kraljevog čepa i zadnjeg dijela vozila ne veća od 12,00 m
2. radijus prednjeg prepusta ne veći od 2,04 m (svi dijelovi poluprikolice ispred kraljevog čepa treba da budu obuhvaćeni zamišljenom kružnicom opisanom sa datim radijusom sa centrom kružnice u vertikalnoj osi kraljevog čepa)	16,50 m
c) skupovi vozila (motorna vozila sa jednom ili dvije prikolice) izuzev skupova vozila pod tačkom 4. ovog stava	18,00 m
d) skupovi vozila koji se sastoje iz motornog vozila i jedne prikolice za prijevoz tereta, pri čemu djelimične dužine ne smiju prekoračiti slijedeće vrijednosti:
1. razmak između prednje najisturenije vanjske tačke tovarnog prostora iza kabine motornog vozila i stražnje najisturenije vanjske tačke tovarnog prostora prikolice skupa vozila, uz oduzimanje razmaka između stražnje najisturenije vanjske tačke tovarnog prostora motornog vozila i prednje najisturenije vanjske tačke prikolice skupa vozila ne veći od 15,65 m
2. razmak između prednje najisturenije vanjske tačke tovarnog prostora iza kabine motornog vozila i stražnje najisturenije vanjske tačke tovarnog prostora prikolice skupa vozila ne veći od 16,40 m	18,75 m

(3) Kod vozila sa nadgradnjom, te teretnih vozila bez kabine vozača, djelimične dužine se odnose na nadgradnju.

(4) Kod skupova vozila koji se sastoje od autobusa i prikolice najveća dopuštena dužina iznosi, uz poštivanje odredbi stava (1) tačka a), b) i c) ovog člana, 18,75 m.

(5) Dužina ili djelimična dužina pojedinačnog vozila ili skupa vozila, sa izuzetkom vozila i skupa vozila navedenih u stavu (7) ovog člana, je dužina u koju se ubrajaju svi elementi koji se izvlače, preklapaju, rasklapaju ili na neki drugi način pričvršćuju za vozilo, naprijed ili nazad (do maksimalno mogućeg položaja), a koje služe za pridržavanje tereta, te oprema i uređaji koji se za vrijeme vožnje nalaze na vozilu. Pri tome se kod skupova vozila njihova dužina mjeri kada središnje uzdužne ose motornog vozila i priključnog vozila zajedno čine pravu liniju. Kod skupova vozila koji nemaju vučne elemente koji omogućavaju samostalnu promjenu dužine treba da zadovolje i odredbe stava (8) ovog člana a da pri tome nema vršenja korekcija upravljanja od strane vozača ili drugih osoba. Ukoliko se koriste vučni elementi koji imaju mogućnost samostalne promjene dužine, konstrukcija mora biti izvedena tako da, nakon prolaza kroz krivinu, ovi ponovno zauzmu početnu dužinu prije ulaska u krivinu i to bez vremenskog kašnjenja.

(6) Dužine i djelimične dužine pojedinačnih vozila i skupova vozila određuju se prema standardu BAS ISO 612, definicija 6.1.

a) Pri mjerenju dužina ili djelimičnih dužina (odstupanja u odnosu na spomenuti standard) ne uzimaju se u obzir:

1. Brisači i elementi za pranje,

2. Prednje i zadnje registarske tablice,
 3. Pričvršćenja i zaštitni elementi za carinske plombe,
 4. Pristroji za osiguravanje cerade i njeni zaštitni elementi,
 5. Svjetlosno-tehnički elementi,
 6. Ogledala i drugi sistemi za indirektno ostvarivanje vidljivosti,
 7. Vodovi za usisavanje zraka,
 8. Uzdužni graničnici za izmjenjive nadgradnje,
 9. Stepenice i ručke,
 10. Hidraulične podizne rampe ili uređaji iste namjene u položaju za vožnju,
 11. Uređaji za spajanje priključnog vozila kod motornih vozila,
 12. Kod vozila, izuzev tegljača, sporedni agregati koji se nalaze ispred tovarnog prostora,
 13. Kod električnih vozila elementi u obliku poluga i slično koji služe za preusmjeravanje električne energije prema vozilu,
 14. Vanjski zaštitnici od sunca.
- b) Prethodno rečeno važi samo kada predmetni element ne produžava tovarni prostor, niti direktno niti indirektno. Uređaji ili elementi kod skupova vozila koji se postavljaju na zadnji dio priključnog vozila ili na prednji dio motornog vozila se, za razliku od prethodnih slučajeva, računavaju u ukupnu dužinu skupa vozila.

- (7) Najveća dopuštena dužina skupa vozila za prijevoz vozila ne smije prekoračiti vrijednost 21,00 m.
- (8) Najveća dopuštena dužina turističkog voza ne smije prekoračiti vrijednost 41,00 m.
- (9) Motorna vozila i skupovi vozila, uključujući izmjenjive nadgradnje za prihvat tereta kao i svih uređaja koji se pri vožnji nalaze na vozilu, moraju biti tako konstruirana i izvedena da prilikom vožnje u krugu od 360° prebrisana površina kruga, vanjskog radijusa 12,50 m, ne bude šira od 7,20 m. Pri tome prednja najjisturenija tačka motornog vozila, a kod vozila koji imaju zadnju upravljivu osovinu zadnja najjisturenija tačka, mora biti vođena po krugu radijusa 12,5 m. Pri ulasku u prethodno opisani krug u pravcu tangente na njega ne smije ni jedan dio motornog vozila ili skupa vozila prekoračiti ovaj pravac više od 0,80 m. Izuzetak od ove odredbe čine samohodni kombajni koji pri ulasku u prethodno opisani krug po tangenti, pravac tangente smiju prekoračiti do 1,6 m izvan kruga. Kod autobusa/trolejbusa se pri mirovanju vozila na podlozi iscrtava linija koja ide duž one vertikalne strane vozila koja je okrenuta izvan kruga, a koja tangira krug. Kod autobusa/trolejbusa koji su izvedeni kao zglobna vozila dva kruta dijela moraju biti postavljena paralelno prema ovoj površini. Ako vozilo iz pravolinijske vožnje ulazi u prethodno opisanu prebrisanu površinu, to nijedan dio ne smije datu vertikalnu ravan prekoračiti za više od 0,60 m.
- (10) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 6.

(1) Širina motornih i priključnih vozila, uključujući izmjenjive nadgradnje za prihvat tereta kao i svih uređaja koji se pri vožnji nalaze na vozilu, izuzimajući uređaje za čišćenje snijega i vozila namijenjenih za zimsko održavanje cesta, mogu imati slijedeće maksimalne vrijednosti:

a) Općenito	2,55 m
b) kod vozila namijenjenih za poljoprivredu i šumarstvo, kojima se obavlja određeni specifičan rad, kao i kod vučnih vozila ili specijalnih vozila koja su predviđena za prihvat oruđa za poljoprivredu ili šumarstvo, kao i vozila koja su opremljena oruđima i uređajima namijenjenih za održavanje ceste	3,00 m
c) prikolice koje vuku motocikli, mopedi, i drugi dvotočkaši	1,00 m
d) vozila sa stalnim ili izmjenjivim klimatiziranim nadgradnjama, koje su namijenjene i opremljene za prijevoz roba u temperiranom okruženju i čiji su bočni zidovi uključujući i toplotnu izolaciju minimalne debljine 45 mm	2,60 m
e) putnička vozila	2,50 m

(2) Najveća dopuštena širina motornih i priključnih vozila određuje se prema standardu BAS ISO 612, definicija 6.2. Mjerenje se provodi sa zatvorenim vratima i prozorima i točkovima okrenutim u uzdužnom pravcu vozila. Pri mjerenju širine (odstupanja u odnosu na spomenuti standard) ne uzimaju se u obzir:

- a) Pričvršćenja i zaštitni elementi za carinske plombe,
- b) Pristroji za osiguravanje cerade i njeni zaštitni elementi,

- c) Istureni fleksibilni elementi sistema za zaštitu od prskanja (blatobrani) izvedenih u skladu direktive 91/226/EEC od 27.03.1991. god.
- d) Svjetlosno-tehnički elementi,
- e) Ogledala i drugi sistemi za indirektno ostvarivanje vidljivosti,
- f) Stube koje se mogu izvlačiti ili preklopiti namještene u položaj pri vožnji,
- g) Hidraulične podizne rampe ili uređaji iste namjene u položaju za vožnju, ukoliko nisu više od 10 mm bočno istureni u odnosu na vozilo, te da su prednji odnosno zadnji čoškovi ovih uređaja zaobljeni sa minimalnim radijusom od 5 mm, a prednji i zadnji rubovi zaobljeni sa minimalnim radijusom od 2,5 mm,
- h) Pokazivači defekta pneumatika,
- i) Pokazivači pritiska u pneumaticima,
- j) Deformiranje pneumatika u zoni nalijeganja.

(3) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 7.

- (1) Visina motornih i priključnih vozila, uključujući izmjenjive nadgradnje za prihvat tereta kao i svih uređaja koji se pri vožnji nalaze na vozilu, može imati maksimalnu vrijednost 4 m.
- (2) Visina vozila određuje se prema standardu BAS ISO 612, definicija 6.3. Pri mjerenju visine vozila (odstupanja u odnosu na spomenuti standard) ne uzimaju se u obzir:
 - a) Savitljive antene,
 - b) Kod električnih vozila elementi u obliku poluga i slično koji služe za preusmjeravanje električne energije prema vozilu, u podignutom položaju.
- (3) Kod vozila koji imaju mogućnost mijenjanja visine putem sistema koji se nalazi na osovinaama vozila (npr. pneumatski sistem oslanjanja i sl.) njihov utjecaj na promjenu visine vozila treba uzeti u obzir.
- (4) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 8.

Odredbe članova 5., 6. i 7. ovog Pravilnika ne primjenjuju se na mopede, lahke motocikle, lahke tricikle i četverocikle, motocikle s bočnom prikolicom, tricikle i četverocikle, a čije dimenzije mogu imati slijedeće maksimalne vrijednosti:

a) Širina	
1. lahki tricikli i četverocikli, motocikli s bočnom prikolicom, tricikli i četverocikli	2,00 m
2. moped, lahki motocikli i motocikli	1,00 m
b) Visina	2,50 m
c) Dužina	4,00 m

Član 9.

Za vrijednosti navedene u članovima 5., 6., 7. i 8. ovog Pravilnika, nema tolerantnih vrijednosti.

Član 10.

- (1) Prepust na motornim i priključnim vozilima može iznositi najviše 50% razmaka između osovina.
- (2) Izuzetno od odredbe stava (1) ovog člana, na dvoosovinskim motornim vozilima sa kabinom iznad motora i na autobusima, prepust može iznositi najviše 60% razmaka između osovina, a na autobusima sa motorom između prednje i zadnje osovine najviše 63% razmaka između osovina.
- (3) Odredbe stavova (1) i (2) ovog člana se ne primjenjuju na vozila sa ugrađenim uređajima za obavljanje određenih radnji.
- (4) Za poluprikolice, umjesto razmaka između osovina, uzima se rastojanje između vertikalne ose obrtnog postolja i simetrale osovine, odnosno zadnje osovine poluprikolice.

(5) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 11.

(1) Tehnički dopušteno osovinsko opterećenje je opterećenje koje se ne smije prekoračiti, uz poštivanje izdržljivosti materijala i navedenih odredbi u slijedećim članovima ovog Pravilnika:

- a) gume na vozilima: prema članu 120. ovog Pravilnika;
- b) uređaji za zaustavljanje vozila: prema članovima 17. do 22. ovog Pravilnika

(2) Tehnički dopuštena ukupna masa vozila je masa koja se ne smije prekoračiti, uz poštivanje izdržljivosti materijala i navedenih odredbi u slijedećim članovima ovog Pravilnika:

- a) odnos bruto snaga motora prema ukupnoj masi vozila: prema članu 15. ovog Pravilnika
- b) uređaji za zaustavljanje vozila: prema članovima 17. do 22. ovog Pravilnika

(3) Dozvoljeno osovinsko opterećenje je opterećenje koje se, uz poštivanje odredbi stavova (1) i (4) ovog člana ne smije prekoračiti. Dopuštena ukupna masa je masa koja se, uz poštivanje odredbi stavova (2), (5) i (6) ovog člana ne smije prekoračiti. Dopuštena osovinska opterećenja i dopuštena ukupna masa se pri upotrebi vozila kao i skupa vozila moraju ispoštovati.

(4) Kod motornih i priključnih vozila sa gumama u skladu sa članom 73. ovog Pravilnika, izuzev valjaka za popravku ceste, osovinsko opterećenje može imati slijedeće maksimalne vrijednosti:

a) Opterećenje od jedne osovine:

- 1. pojedinačne osovine 10,00 t
- 2. pojedinačne osovine (pogonske) 11,50 t

b) Opterećenje od udvojenih osovina, uz poštivanje odredbi za opterećenje od jedne osovine:

- 1. za osovine sa međusobnim rastojanjem manjim od 1 m 11,50 t
- 2. za osovine na međusobnom rastojanju većem ili jednakom od 1 m a manjem od 1,3 m 16,00 t
- 3. za osovine na međusobnom rastojanju većem ili jednakom 1,3 m a manjem od 1,8 m 18,00 t
- 4. za osovine na međusobnom rastojanju većem ili jednakom 1,3 m a manjem od 1,8 m, i ako je pogonska osovina opremljena sa udvojenim gumama i zračnim ogibljenjem ili nekim sistemom ogibljenja koji se može smatrati ekvivalent prethodnom, a u skladu sa odredbama člana 120. ovog Pravilnika, ili ako je svaka pogonska osovina opremljena sa udvojenim gumama i pri tome maksimalno dozvoljeno osovinsko opterećenje po osovini ne prelazi 9,5 t 19,00 t

c) Opterećenje od udvojenih osovina za priključna vozila, uz poštivanje odredbi za opterećenje jedne osovine;

- 1. za osovine sa međusobnim rastojanjem manjim od 1 m 11,00 t
- 2. za osovine na međusobnom rastojanju većem ili jednakom od 1 m a manjem od 1,3 m 16,00 t
- 3. za osovine na međusobnom rastojanju većem ili jednakom 1,3 m a manjem od 1,8 m 18,00 t
- 4. za osovine na međusobnom rastojanju većem ili jednakom 1,8 m 20,00 t

d) Opterećenje od tri osovine, uz poštivanje odredbi za opterećenje od udvojenih osovina:

- 1. za osovine na međusobnom rastojanju ne većem od 1,3 m 21,00 t
- 2. za osovine na međusobnom rastojanju većem od 1,3 m a manjem od 1,4 m 24,00 t

Ukoliko se na osovinama nalaze drugačiji točkovi nego što je to opisano u stavu (1) ovog člana, najveće dozvoljeno osovinsko opterećenje iznosi 4 t.

(5) Najveća ukupna masa motornih i priključnih vozila opremljenih sa točkovima u skladu sa odredbama člana 120. ovog Pravilnika, izuzev poluprikolica i prikolica sa rudom bez obrtnog postolja (uključujući i prikolice sa centralno postavljenom osovinom), te uz poštivanje odredbi za dozvoljena osovinska opterećenja, može imati slijedeće maksimalne vrijednosti:

a) vozila sa ne više od dvije osovine:

- Motorna vozila i prikolice po 18,00 t

b) vozila sa više od dvije osovine - izuzev motorna vozila prema tačkama c) i d) ovog stava:

- 1. motorna vozila 25,00 t

2. motorna vozila sa osovinskim opterećenjem udvojenih osovina prema stavu (4) tačka b) alineja 4. ovog člana	26,00 t
3. prikolice	24,00 t
4. autobusi, koji su konstruktivno izvedeni kao zglobna vozila	28,00 t
c) vozila sa više od tri osovine - izuzev motornih vozila prema tački d) ovog stava:	
1. motorna vozila sa parom udvojenih osovina, kod kojih je rastojanje između njihovih središta najmanje 4 m	32,00 t
2. motorna vozila sa dvije upravljive osovine i sa opterećenjem udvojenih osovina prema stavu (4), tačka b) alineja 4. ovog člana i da njihovo najveće dozvoljeno opterećenje ne prelazi 5 t po svakom metru rastojanja između središta osovina koje su najbliže prednjem kraju odnosno zadnjem kraju vozila.	32,00 t
d) motorna vozila sa više od četiri osovine uz poštivanje odredbi tačke c) ovog stava	32,00 t
- (6) Kod skupova vozila (uključujući kombinacije tegljač sa poluprikolicom), uz poštivanje odredbi za dozvoljena osovinska opterećenja, osovinska opterećenja kod prikolica i pojedinačnih vozila, najveća dozvoljena ukupna masa može imati slijedeće maksimalne vrijednosti:
a) Skup vozila sa manje od 4 osovine	28,00 t
b) Skup vozila sa 4 osovine i to:	
1) Motorno vozilo sa dvije osovine i prikolica sa dvije osovine	36,00 t
2) Tegljač sa dvije osovine i poluprikolica sa dvije osovine i to:	
2.1) pri rastojanju između osovina kod poluprikolica većem ili jednakom 1,3 m	36,00 t
2.2) pri rastojanju između osovina kod poluprikolice većem ili jednakom 1,8 m, ukoliko je pogonska osovina tegljača osovina opremljena sa udvojenim gumama i zračnim ogibljenjem ili nekim sistemom ogibljenja koji se može smatrati ekvivalent prethodnom a u skladu sa odredbama člana 120. ovog Pravilnika	38,00 t
3. Drugi skupovi vozila sa četiri osovine i to:	
3.1) sa motornim vozilom prema stavu (5), tačka b) alineja 1. ovog člana	35,00 t
3.2) sa motornim vozilom prema stavu (5), tačka b) alineja 2. ovog člana	36,00 t
c) Skupovi vozila sa više od četiri osovine	40,00 t
d) Skup vozila koji sačinjava troosovinski tegljač sa dvo ili troosovinskom poluprikolicom koji, u skladu sa direktivom vijeća 92/106/EU od 07.12.1992. god., prevoze 40-stopni ISO kontejner	44,00 t
- (7) Odredbe stava (5) ovog člana se ne primjenjuju na troosovinske zglobne autobuse, mopede sa tri točka, motocikle sa tri točka, lahke četverocikle i četverocikle, a čije najveće ukupne mase mogu imati slijedeće maksimalne vrijednosti:
a) Troosovinski zglobni autobusi	28,00 t
b) Moped sa tri točka	0,57 t
c) Motocikli sa tri točka za prijevoz putnika	1,30 t
d) Motocikli sa tri točka za prijevoz tereta	2,50 t
e) Lahki četverocikli	0,35 t
f) Četverocikli za prijevoz putnika	0,40 t
g) Četverocikli za prijevoz tereta	0,55 t
h) Ostala motorna i priključna vozila ili skup vozila koja nisu posebno napomenuta u ovom članu Pravilnika	4,00 t

Član 12.

- (1) Dozvoljena ukupna masa prema članu 11. stav (6) ovog Pravilnika proračunava se na slijedeći način:
- Kod skupova vozila kao zbir dozvoljenih ukupnih masa vučnog vozila i prikolice,
 - Kod skupova vozila sa prikolicama sa rudom bez obrtnog postolja (uključujući i prikolice sa centralno postavljenom osovinom) kao zbir dozvoljenih ukupnih masa vučnog vozila i prikolice sa rudom bez obrtnog postolja, umanjen za vrijednost koja je od slijedeće navedenih veća:
 - dozvoljeno vertikalno opterećenje na vučnom uređaju vučnog vozila, ili
 - dozvoljeno vertikalno opterećenje rude prikolice sa rudom bez obrtnog postolja na mjestu spoja sa vučnim vozilom, a za slučaj da su te vrijednosti jednake, za tu vrijednost.

c) Kod skupa vozila koji čine tegljač i poluprikolica kao zbir dozvoljenih ukupnih masa tegljača i poluprikolice, umanjen za vrijednost koja je od slijedeće navedenih veća:

1. dozvoljeno opterećenje sedla tegljača, ili
2. dozvoljeno opterećenje poluprikolice na mjestu njenog oslanjanja na tegljač, a za slučaj da su te vrijednosti jednake, za tu vrijednost.

(2) Ukoliko se pri prethodno opisanom načinu proračunavanja dobivaju vrijednosti veće od:

- 28,00 t; član 11, stav (6), tačka a),
 - 36,00 t; član 11, stav (6), tačka b) alineje 1), 2.2) i 3.2)
 - 38,00 t; član 11, stav (6), tačka b) alineja 2.2)
 - 35,00 t; član 11, stav (6), tačka b) alineja 3.1)
 - 40,00 t; član 11, stav (6), tačka c), ili
 - 44,00 t; član 11, stav (6), tačka d) ovog Pravilnika,
- dozvoljene ukupne mase iznose 28,00 t, 36,00 t, 38,00 t, 35,00 t, 40,00 t, odnosno 44,00 t.

Član 13.

Na pogonske točkove teretnih motornih vozila i skupova vozila, ako je vozilo opterećeno i u mirovanju na horizontalnoj ravni, mora otpadati najmanje jedna četvrtina najveće dozvoljene mase vozila odnosno skupa vozila.

Član 14.

Rastojanje između središta zadnje osovine motornog vozila i središta prve osovine prikolice mora iznositi najmanje 3,0 m, a kod skupa vozila tegljač poluprikolica i kod skupa vozila namijenjenih za poljoprivredu i šumarstvo koji se sastoje iz vučnog vozila i prikolice sa nadgradnjom za obavljanje određenog rada, najmanje 2,5 m. Ovo ne važi za skup vozila kod kojih najveća dozvoljena masa vučnog vozila ne iznosi više od 7,5 t ili prikolice ne iznosi više od 3,5 t.

Član 15.

(1) Odnos bruto snage motora izražene u kilovatima i najveće dopuštene mase vozila izražene u tonama mora biti:

- a) za putničke automobile, kombinirane automobile i motocikle najmanje 15 kW/t;
- b) za lahke tricikle i četverocikle najmanje 6 kW/t;
- c) za tricikle i četverocikle:
 1. za prijevoz osoba najmanje 15 kW/t;
 2. za prijevoz tereta najmanje 16 kW/t;
- d) za autobuse, osim autobusa zglobnoga konstruktivnog sastava najmanje 9 kW/t;
- e) za teretna vozila najmanje 7 kW/t;
- f) za autobuse zglobnoga konstruktivnog sastava najmanje 6 kW/t;
- g) za radna i specijalna vozila namijenjena obavljanju komunalnih usluga, teretne automobile namijenjene za obavljanje prijevoza u poljoprivredi, šumarstvu, građevinarstvu i rudarstvu te za skupove motornih i priključnih vozila najmanje 4 kW/t;
- h) za vozila na električni pogon;
 1. s napajanjem iz mreže primjenjuju se odredbe tačke 2. do 4. ovog stava,
 2. s napajanjem iz vlastitog izvora električne energije:
 - za vozila namijenjena prijevozu osoba najmanje 3 kW/t, osim za bicikle s električnim motorom,
 - za vozila namijenjena prijevozu tereta najmanje 2 kW/t.

(2) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

POGLAVLJE III. UREĐAJI NA MOTORNIM I PRIKLJUČNIM VOZILIMA

Odjeljak A. Uređaji za upravljanje vozilom

Član 16.

- (1) Uređaj za upravljanje vozilom mora biti pouzdan i izveden tako da vozač može lahko, brzo i na siguran način mijenjati smjer kretanja vozila. Po ukazanoj potrebi neophodno je uređaj opremiti sa pomoćnim sistemom koji olakšava upravljanje vozilom. Pomoćni sistem mora konstruktivno biti izveden tako, da njegov eventualni kvar ne utječe na upravljivost vozilom.
- (2) Uređaj za upravljanje vozilom iz stava (1) ovog člana mora biti takav da se prednji točkovi vozila što se nalaze u položaju zakretanja, pri kretanju vozila po vodoravnoj ravnoj površini, nakon oslobađanja točka upravljača, sami vraćaju u položaj za pravolinijsko kretanje.
- (3) Slobodan hod točka upravljača na vozilu ne smije biti veći od 30°.

Odjeljak B. Uređaji za zaustavljanje vozila

Član 17.

- (1) Uređaji za zaustavljanje (u daljnjem tekstu: kočni sistemi) na motornim i priključnim vozilima moraju biti ugrađeni i izvedeni tako da vozač može vozilo na siguran, brz i efikasan način zaustaviti, bez obzira na stupanj opterećenja vozila i nagib ceste po kojoj se vozilo kreće, te osigurati vozilo u nepokretnom položaju na cesti s nagibom.
- (2) Pod kočnim sistemom iz stava (1) ovog člana podrazumijevaju se:
 - a) radna kočnica,
 - b) pomoćna kočnica,
 - c) parkirna kočnica.
- (3) Radna kočnica mora biti takva da omogući vozaču da vozilo zaustavi na siguran, brz i efikasan način, bez obzira na brzinu kretanja vozila, opterećenje vozila i nagib ceste. Ta kočnica treba omogućiti reguliranje intenziteta kočenja s vozačkog mjesta, a da pritom vozač ne ispušta upravljač iz ruku, i ona treba da djeluje podjednako na točkove koji se nalaze na istoj osovini.
- (4) Pomoćna kočnica mora biti takva da omogući vozaču da vozilo koči, odnosno zaustavi na odgovarajućem odstojanju, ako otkáže radna kočnica. Pomoćna kočnica mora biti postavljena tako da je vozač može lahko i brzo upotrijebiti s vozačkog mjesta, pri čemu mu jedna ruka mora biti slobodna radi upravljanja vozilom.
- (5) Parkirna kočnica na motornim i priključnim vozilima, osim na mopedima i motociklima, mora biti takva da se pomoću nje parkirano vozilo može osigurati u zakočenom položaju odgovarajućim mehaničkim uređajem. Parkirna kočnica mora biti postavljena u motornom vozilu tako da je vozač može aktivirati sa vozačkog mjesta, a u priključnom vozilu, tako da je može aktivirati vozač sa vozačkog mjesta ili osoba koja je izvan vozila. Parkirna kočnica na priključnim vozilima za prijevoz osoba mora biti postavljena tako da se može aktivirati iz vozila.
- (6) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 18.

- (1) Radna, pomoćna i parkirna kočnica na motornom i priključnom vozilu, moraju biti ugrađene i izvedene tako da na pouzdan i siguran način zaustave vozilo.
- (2) Radna, pomoćna i parkirna kočnica motornih vozila iz stava (1) ovog člana, osim na motociklu mogu biti kombinirane tako:
 - a) da postoje najmanje dvije komande neovisne jedna o drugoj i da komanda radne kočnice bude neovisna i odvojena od komande parkirne kočnice;
 - b) da komanda pomoćne kočnice bude neovisna o komandi parkirne kočnice, ako je parkirna kočnica takve konstrukcije da se ne može staviti u djeljstvo pri kretanju vozila.
- (3) Radna kočnica motornih vozila iz stava (1) ovog člana mora djelovati na sve točkove.
- (4) Radna i parkirna kočnica moraju djelovati na površinu koja je sa točkovima stalno povezana dovoljno čvrstim dijelovima.
- (5) Ako otkáže kočnica na bilo kojoj osovini priključnog vozila spojenog s motornim vozilom iz stava (1) ovog člana kao vučnim vozilom, mora biti osigurano nesmetano kočenje kočnicama postavljenim u tom vučnom vozilu. Ova odredba primjenjuje se za vozila prvi puta registrirana u Bosni i Hercegovini od 1. januara 1971. godine.

- (6) Uređaji ili programi kod elektronski upravljanih kočnih sistema kojima se osigurava neprekidno podešavanje sile kočenja srazmjerno promjeni opterećenja na motornim i priključnim vozilima, osim na autobusima za gradski saobraćaj, kao i na priključnim vozilima najveće dozvoljene mase do 1,5 t i na priključnim vozilima s naletnom kočnicom, koja na bilo kojoj stražnjoj osovini imaju promjenu opterećenja "puno-prazno" veću od 40% od najvećega osovinskog opterećenja, moraju biti ugrađeni i izvedeni tako da osiguravaju neprekidno podešavanje sile kočenja srazmjerno promjeni opterećenja. Ova odredba primjenjuje se na teretna i priključna vozila iznad 10 t i na autobuse iznad 7 t najveće dozvoljene mase koja su prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini nakon 01. januara 1973. godine, te na sva teretna motorna, priključna vozila i autobuse koji su prvi put registrirana nakon 1. januara 1980. godine.
- (7) Na motornim i priključnim vozilima koja imaju elastično vješanje osovina pomoću opruga čiji je progib opruga za stanje opterećenja "puno-prazno" manji od 25 mm, ne moraju biti ugrađeni uređaji kojima se osigurava neprekidno podešavanje sile kočenja srazmjerno promjeni opterećenja.
- (8) Usporivač za dugotrajno usporavanje na motornim vozilima najveće dozvoljene mase iznad 5 t, koja su predviđena za vuču prikolica najveće dopuštene mase iznad 7 t, odnosno poluprikolica sa sedlom kod koje dio najveće dozvoljene mase koji otpada na osovine prelazi 7 t, te na motornim vozilima najveće dozvoljene mase iznad 9 t, mora biti ugrađen i izveden tako da osigurava dugotrajno usporavanje vozila. Odredba se odnosi na motorna vozila prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini nakon 1. januara 1980. godine.
- (9) Struktura prijenosnog mehanizma radne kočnice na motornim vozilima najveće dozvoljene mase iznad 10 t mora biti takva da se kočnice na osovinama aktiviraju pomoću najmanje dva međusobno neovisna izvora energije tako da, otkáže li kočenje na jednoj osovini, postoji mogućnost nesmetanog kočenja na drugoj osovini ili drugim osovinama. Ostatak efikasnosti kočnog uređaja za radno kočenje može biti najmanje 30% od normativa propisanog za radnu kočnicu iz ovog Pravilnika. Ova odredba primjenjuje se na teretna i priključna vozila iznad 10 t i na autobuse iznad 7 t najveće dozvoljene mase koji su prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini nakon 1. januara 1973. godine, te na sva teretna, priključna vozila i autobuse koja su prvi put registrirana nakon 1. januara 1978. godine. Sva motorna vozila prvi put registrirana nakon 1. januara 1988. godine moraju imati dvokružni kočni sistem.
- (10) Struktura kočnog sistema za radno kočenje motornih vozila koja moraju ispunjavati uvjete iz stava (9) ovog člana, a predviđena su za vuču priključnih vozila, mora biti takav da osigura mogućnost rada dvovodne kočne instalacije na priključnim vozilima.
- (11) Kod motornih i priključnih vozila, te kod skupa vozila djelovanje kočnica za pojedine osovine mora biti sinhronizirano.
- (12) Sa kočnim antiblokirajućim sistemom (ABS), koji je u skladu s Pravilnikom ECE-R 13, moraju biti opremljena slijedeća vozila:
- autobusi kojima najveća dozvoljena masa prelazi 12 t, osim autobusa za gradski saobraćaj (važi za vozila proizvedena nakon 1. januara 1994.).
 - teretna vozila i tegljači kojima najveća dozvoljena masa prelazi 16 t, a koji su predviđeni za vuču prikolica kojima najveća dozvoljena masa prelazi 10 t ili poluprikolica kojima osovinsko opterećenje prelazi 10 t (važi za vozila proizvedena nakon 1. januara 1998.).
 - prikolice kojima najveća dozvoljena masa prelazi 10 t i poluprikolice kojima osovinsko opterećenje prelazi 10 t (važi za vozila proizvedena nakon 1. januara 1998.).
 - vozila namijenjena za prijevoz opasnih materija u skladu sa Međunarodnim sporazumom o prijevozu opasnih materija cestovnom saobraćajnicom (u daljnjem tekstu: ADR sporazum) i to: teretna vozila i tegljači kojima najveća dozvoljena masa prelazi 16 t, te vučna vozila koja su predviđena za vuču priključnih vozila kod kojih zbir osovinskih opterećenja prelazi 10 t, kao i priključna vozila kod kojih zbir svih osovinskih opterećenja prelazi 10 t (važi za vozila proizvedena nakon 1. januara 1994.).
- (13) Odredbe stava (7) ovoga člana se ne primjenjuju na vozila opremljena pneumatskim sistemom elastičnog oslanjanja.
- (14) Odredbe ovog člana se ne primjenjuju za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 19.

Kočni sistemi na mopedima, lahkim motociklima, motociklima s bočnom prikolicom ili bez nje, lahkim triciklima i četverociklima, triciklima i četverociklima moraju biti izvedeni i ugrađeni kao dva neovisna kočna sistema s posebnim uređajima za njihovo aktiviranje na prednju i stražnju osovину, odnosno na prednju ili samo na stražnju osovину.

Član 20.

Kočni sistem na motociklima s bočnom prikolicom mora biti ugrađen i izveden kao dva neovisna kočna sistema s posebnim uređajima za njihovo aktiviranje na prednji i stražnji, odnosno na prednji ili samo na stražnji točak. Bočna prikolica mora biti dodatno kočena kao dio radne kočnice ako bez nje motocikl ne zadovoljava normativ efikasnosti kočnog sistema iz člana 159 stav (2) ovog Pravilnika.

Član 21.

(1) Kočni sistem na motornim vozilima s tri točka čiji su točkovi simetrično raspoređeni prema uzdužnoj središnjoj ravnini vozila i čija najveća dozvoljena masa ne prelazi 1,2 t mora biti ugrađen i izveden kao dva neovisna kočna sistema, od kojih jedan djeluje na prednji točak, odnosno na prednje točkove, a drugi na stražnji točak odnosno na stražnje točkove.

(2) Na motornom vozilu iz stava (1) ovoga člana mora biti ugrađena i izvedena i parkirna kočnica tako da se pomoću nje osigura vozilo u zakočenom položaju.

(3) Na motorna vozila iz stava (1) ovoga člana čija najveća dozvoljena masa prelazi 1,2 t, primjenjuju se odredbe člana 18. stavovi od (1) do (4) ovog Pravilnika.

Član 22.

(1) Kočni sistem na priključnim vozilima čija najveća dozvoljena masa ne prelazi 0,75 t ne mora biti ugrađen i izveden tako da zadovoljava odredbe iz člana 17. stav (1) ovog Pravilnika.

(2) Radna kočnica na priključnim vozilima čija najveća dozvoljena masa prelazi 0,75 t, a koja su prvi put registrirana nakon 1. januara 1972. god, mora biti ugrađena i izvedena tako da djeluje na sve točkove prikolice, odnosno poluprikolice, a parkirna kočnica tako da djeluje na odgovarajući broj točkova da bi se ostvario propisani koeficijent kočenja.

(3) Radna kočnica priključnog vozila mora biti izvedena tako da je vozač može tokom vožnje upotrijebiti s vozačkog mjesta pomoću komande kojom stavlja u djelovanje radnu kočnicu vučnog vozila. Na priključnom vozilu čija najveća dozvoljena masa ne prelazi 3,5 t radna kočnica može biti izvedena s inercionom komandom.

(4) Kočni sistem radnog kočenja na priključnom vozilu čija je najveća dozvoljena masa iznad 0,75 t mora biti ugrađen i izveden s automatskom komandom kojom se aktivira radno kočenje priključnog vozila, ako se prekine uređaj za spajanje sa vučnim vozilom.

(5) Radna kočnica na prikolicama s jednostrukom osovinom i na jednoosovinskoj prikolicama čija najveća dozvoljena masa ne prelazi 1,5 t i koja je s vučnim vozilom spojena rudom, a kruti se teret oslanja istovremeno na vučno vozilo i prikolicu (stabla, cijevi, šine itd.), mora biti ugrađena i izvedena tako da osigura radno kočenje prikolice. Ako je najveća dozvoljena masa prikolice od 0,75 t do 1,5 t i ako je dva puta manja od mase vučnog vozila, ne mora imati uređaj kojim se osigurava radno kočenje.

(6) Na prikolicama bez kočnice ili s inercionom komandom mora biti ugrađena i izvedena pomoćna unakrsna priključna veza koja će, ako se glavna veza prekine, spriječiti da ruda, odnosno prikolica skrene u stranu ili će aktivirati radnu kočnicu.

(7) Kočni sistem na prikolicama čija najveća dozvoljena masa prelazi 7 t, odnosno na poluprikolicama sa sedlom čija je najveća dozvoljena masa koja je umanjena za masu što opterećuje sedlo veća od 7t moraju biti ugrađeni i izvedeni kao dvovodni pneumatski prijenosni mehanizam. Ova odredba se odnosi na priključna vozila prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini od 1. januara 1978. godine. Sva priključna vozila sa pneumatskom kočnom instalacijom prvi put registrirana nakon 1. januara 1988. godine moraju imati dvovodni kočni sistem.

(8) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Odjeljak C. Uređaji za osvjetljavanje ceste, označavanje vozila i za davanje svjetlosnih znakova

Član 23.

(1) Pod uređajima za osvjetljavanje ceste, označavanje vozila i za davanje svjetlosnih znakova na motornim i priključnim vozilima, u smislu ovog Pravilnika, podrazumijevaju se:

- a) uređaji za osvjetljavanje ceste;
- b) uređaji za označavanje vozila;
- c) uređaji za davanje svjetlosnih znakova.

(2) Na vozilima ne smiju biti postavljeni nikakvi drugi uređaji za osvjetljavanje, označavanje i davanje svjetlosnih znakova, osim onih iz stava (1) ovog člana.

(3) Za sve uređaje za osvjetljavanje ceste, označavanje i davanje svjetlosnih znakova, koji su ugrađeni na motorno vozilo ili skup vozila, mora se osigurati takvo napajanje električnom energijom koje će omogućiti neometan rad ovih uređaja pod svim uobičajenim eksploatacionim uvjetima.

(4) U uređajima za osvjetljavanje ceste, označavanje vozila i davanje svjetlosnih znakova smiju se upotrebljavati samo oni izvori svjetlosti koji su samom konstrukcijom ovih uređaja i predviđeni.

Član 24.

(1) Uređaji za osvjetljavanje ceste i za davanje svjetlosnih znakova postavljeni na prednjoj strani motornog i priključnog vozila ne smiju davati svjetlost crvene boje vidljivu s prednje strane vozila ni svjetlost bijele boje od svjetala i reflektirajućih materija postavljenih na stražnjoj strani vozila, odnosno vidljivih sa stražnje strane vozila.

(2) Uređaji iz člana 23. stav (1) ovog Pravilnika moraju biti tako ugrađeni i izvedeni da se međusobno ne ometaju u svojoj funkciji i djejestvu više nego što je to neizbježno, iako su izvedeni u jednom dijelu/uređaju.

(3) Odredbe stava (1) ovog člana ne odnose se na svjetla za osvjetljavanje ceste pri vožnji unatrag, pokretno svjetlo za istraživanje (reflektor), svjetla za osvjetljavanje stražnje registarske tablice i registarsku tablicu prevučenu bijelom reflektirajućom materijom, a ni na crveno trepćuće svjetlo na motornim vozila koja služe za podršku vozila pod pratnjom.

Član 25.

(1) Istovjetni uređaji za osvjetljavanje ceste i za davanje svjetlosnih znakova koji se na motorno vozilo sa tri ili više točkova postavljaju u paru, moraju biti postavljeni u istoj horizontalnoj ravni i simetrični prema uzdužnoj vertikalnoj ravni vozila, iste veličine i boje i istovremeno jednakog svjetlosnog intenziteta.

(2) Uređaji za davanje svjetlosnih znakova za označavanje smjera kretanja vozila (pokazivač smjera) i parkirna svjetla ne moraju istovremeno djelovati.

(3) Uređaji iz stava (1) ovog člana, ako su kombinirano izvedeni, moraju ispunjavati uvjete propisane za svaki pojedini uređaj.

1. Uređaji za osvjetljavanje ceste

Član 26.

(1) Pod uređajima za osvjetljavanje ceste na motornim i priključnim vozilima, u smislu ovog Pravilnika, podrazumijevaju se:

- a) svjetla za osvjetljavanje puta na prednjoj strani vozila;
- b) svjetla za maglu;
- c) svjetla za vožnju unatrag;
- d) svjetla za osvjetljavanje mjesta na kojem se izvode radovi;
- e) pokretno svjetlo (reflektor).

(2) Svjetla za osvjetljavanje puta na prednjoj strani vozila mogu biti izvedena tako da imaju:

- a) dugo svjetlo;
- b) kratko svjetlo;
- c) dugo i kratko svjetlo.

Član 27.

(1) Uređaji za osvjetljavanje ceste na prednjoj strani vozila moraju biti povezani tako da se ne mogu uključiti dok se ne uključe stražnja poziciona svjetla i svjetla za osvjetljavanje stražnje registarske tablice. Izuzeci su:

- a) parkirna svjetla;
- b) svjetla za davanje svjetlosnih znakova;
- c) svjetla za osvjetljavanje mjesta na kojem se izvode radovi;
- d) pokretno svjetlo (reflektor);
- e) specijalno ugrađena i izvedena svjetla za osvjetljavanje puta na prednjoj strani vozila namijenjena za vožnju po danu.

(2) Odredbe ovog člana se ne primjenjuju za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 28.

- (1) Svjetla za osvjetljavanje puta na prednjoj strani vozila na motornim vozilima s četiri ili više točkova i na motornim vozilima s tri točka koja su šira od 1,3 m moraju biti izvedena kao dva ili četiri svjetla za osvjetljavanje puta na prednjoj strani vozila, od toga dva za kratko svjetlo. Svjetla za osvjetljavanje puta na prednjoj strani vozila na motornim vozilima sa dva točka i motornim vozilima s tri točka koja nisu šira od 1,3 m, te na invalidskim kolicima sa motorom svjetla za osvjetljavanje puta na prednjoj strani vozila mogu biti ugrađena kao jedno ili dva kratka svjetla i jedno ili dva duga svjetla.
- (2) Svjetla za osvjetljavanje puta na prednjoj strani vozila mogu konstruktivno biti ugrađena i izvedena tako da se prekrivaju ili uvlače, ukoliko time njihova funkcija nije narušena.
- (3) Svjetlost glavnih svjetala mora biti bijele boje. Iznimno za vozila koja su po prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini do 01. januara 1996. godine, svjetlost glavnih svjetala može biti i žute boje.
- (4) Svjetla za osvjetljavanje ceste na motornim vozilima koja na ravnoj cesti ne mogu razviti brzinu kretanja veću od 30 km/h mogu biti ugrađena i izvedena samo kao kratka svjetla.
- (5) Unutrašnji rubovi svjetlećih površina kratkog svjetla moraju biti jedna od druge udaljene najmanje 0,6 m, a vanjski rubovi najviše 0,4 m od bočno najisturenije tačke vozila.
- (6) Udaljenost gornjeg ruba svjetleće površine kratkog svjetla ne smije biti veća od 1,2 m, a udaljenost donjeg ruba svjetleće površine ne smije biti manja od 0,5 m od površine ceste.
- (7) U svjetla za osvjetljavanje puta na prednjoj strani vozila mogu biti ugrađena prednja poziciona svjetla.
- (8) Kad se uključe duga svjetla za osvjetljavanje ceste, automatski se mora upaliti pripadajuća kontrolna svjetiljka na kontrolnoj tabli u vozilu ili na kontrolnoj tabli mopeda.
- (9) Svjetla za osvjetljavanje puta na prednjoj strani vozila moraju biti povezana tako da prijelaz sa svjetlosti dugog svjetla na svjetlost kratkog svjetla i obrnuto bude istodoban i preko iste komande.

Član 29.

- (1) Svjetla za vožnju unatrag su svjetla koja osvjetljavaju cestu iza, eventualno pored vozila, te time ostalim učesnicima u saobraćaju daju do znanja da se predmetno vozilo kreće ili počinje da kreće unatrag.
- (2) Motorna vozila na svom stražnjem dijelu moraju biti opremljena sa jednim ili dva svjetla za vožnju unatrag bijele boje. Kod priključnih vozila dopuštena su jedan ili dva svjetla za vožnju unatrag.
- (3) Udaljenost gornjeg ruba svjetleće površine svjetla za vožnju unatrag može iznositi najviše 1,2 m, a udaljenost donjeg ruba svjetleće površine za takva svjetla može iznositi najmanje 0,25 m od površine ceste.
- (4) Kod vozila sa više od jednog traga točkova, sa najvećom dozvoljenom masom iznad 3,5 t dopušteno je postavljanje po jednog svjetla za vožnju unatrag sa svake uzdužne strane vozila. Udaljenost gornjeg ruba svjetleće površine svjetla za vožnju unatrag može iznositi najviše 1,2 m od površine ceste. Svjetla za vožnju unatrag ne smiju bočno biti istureni više od 50 mm od obrisa vozila.
- (5) Svjetla za vožnju unatrag smiju biti upaljena samo u slučaju kada je ručica mjenjača u položaju za hod unatrag, i to samo onda kada se sistem za puštanje u rad ili gašenje motora nalazi u takvom položaju koji omogućava normalan rad motora. Ukoliko nije ispunjen jedan od prethodna dva uvjeta ovog stava tada svjetla za vožnju unatrag ne smiju se moći upaliti odnosno ostati upaljena.
- (6) Svjetla za vožnju unatrag treba da imaju takav nagib, izuzev kada je to posebnim dozvolama predviđeno, da ne osvjetljavaju cestu na dužini većoj od 10 m, mjereći od izvora svjetla.
- (7) Svjetla za vožnju unatrag ne trebaju imati:
 - a) mopedi, lahki motocikli, lahki tricikli i četverocikli, motocikli, tricikli i četverocikli;
 - b) specijalna vozila namijenjena za obavljanje rada u poljoprivredi i šumarstvu
 - c) radne mašine i viljuškari;
 - d) invalidska motorna kolica;
- (8) Ukoliko su svjetla za vožnju unatrag ugrađena na vozilo koje ih ne treba imati, shodno odredbama ovog člana, ona moraju odgovarati odredbama stavova (2), (3), (5) i (6) ovog člana.

Član 30.

- (1) Svjetla za maglu na motornim vozilima s četiri ili više točkova i na motornim vozilima sa tri točka koja su šira od 1,3 m, mogu biti ugrađena i izvedena kao dva svjetla za maglu, a na motociklima i motociklima sa bočnom prikolicom kao jedno svjetlo za maglu tako da daju svjetlost bijele ili svijetložute boje.
- (2) Svjetla za maglu ne smiju se postavljati na većoj visini od one na kojoj su postavljena kratka svjetla glavnog svjetla.
- (3) Vanjska ivica svjetleće površine svjetla za maglu se ne smije nalazi na udaljenosti većoj od 0,4 m od bočno najisturenije tačke obrisa vozila.

- (4) Svjetla za maglu moraju imati posebnu sklopku. Data svjetla moraju biti povezana tako da se mogu uključiti samo kad su uključena barem poziciona svjetla ili kratka svjetla glavnog svjetla.
- (5) Svjetla za maglu moraju biti tako izvedena da se omogućava njihovo podešavanje. Ugradnja treba biti izvedena na prikladnom dijelu vozila, tako da nije moguće da se njihova podešenost promijeni nenamjerno.
- (6) Svjetla za maglu trebaju biti tako podešena da je izbjegnuto zasljepljivanje ostalih učesnika u saobraćaju. Ovo će se smatrati zadovoljenim ukoliko na rastojanju od 25 m od izvora svjetlosti u ravni vertikalnoj na cesti, a u visini sredine svjetla za maglu, intenzitet svjetlosti svakog pojedinačnog svjetla za maglu, sa nazivnim naponom napajanja na njegovim priključcima, ne prelazi 1 lx.

Član 31.

- (1) Jedno ili više svjetala za osvijetljavanje mjesta na kojem se izvode radovi mogu biti ugrađena i izvedena na vozilima koji obavljaju određeni rad tako da daju svjetlost bijele boje.
- (2) Svjetla za osvijetljavanje mjesta na kojem se izvode radovi ne smiju se koristiti za vrijeme vožnje.
- (3) Izuzetno od odredaba stava (2) ovog člana, svjetla za osvijetljavanje mjesta na kojem se izvode radovi mogu biti upaljena na vozilima koja služe za održavanje i čišćenje ulica ili objekata koji pripadaju cesti ili odvoz smeća, ukoliko je kretanje vozila sastavni dio procedure obavljanja rada.
- (4) Svjetla za osvijetljavanje mjesta na kojem se izvode radove se smiju koristiti samo ako ne zasljepljuju ostale učesnike u saobraćaju.

Član 32.

- (1) Pokretno svjetlo (reflektor) može se postaviti samo na vozilu Ministarstva unutarnjih poslova, vozilu namijenjenom za hitnu medicinsku pomoć, vozilu saobraćajne inspekcije, vatrogasnom vozilu, vozilu namijenjenom za održavanje cesta i instalacija, te na vozilu namijenjenom za pružanje pomoći na cesti.
- (2) Pokretno svjetlo (reflektor) mora biti ugrađeno i izvedeno tako da daje svjetlost bijele ili žute boje te da se može uključiti samo ako su uključena poziciona svjetla i svjetla za osvijetljavanje registarske tablice.

2. Uređaji za označivanje vozila

Član 33.

Pod uređajima za označivanje motornih i priključnih vozila, u smislu ovog Pravilnika, podrazumijevaju se:

- a) prednja poziciona svjetla;
- b) stražnja poziciona svjetla;
- c) stražnje svjetlo za maglu;
- d) parkirna svjetla;
- e) gabaritna svjetla;
- f) svjetla stražnje registarske tablice;
- g) rotacijska i treptava svjetla;
- h) katadioptri.

Član 34.

- (1) Prednja poziciona svjetla na motornom vozilu s četiri ili više točkova i motornom vozilu sa tri točka koja su šira od 1,3 m i na priključnom vozilu širem od 1,6 m moraju biti ugrađena i izvedena kao najmanje dva prednja poziciona svjetla, a na motornom vozilu sa dva točka, osim mopeda i motornom vozilu sa tri točka koja nisu šira od 1,3 m kao jedno ili dva prednja poziciona svjetla tako da daju svjetlost bijele boje.
- (2) Ako su ugrađena dva prednja poziciona svjetla, udaljenost vanjskog ruba svjetleće površine od bočno najisturenije tačke obrisa vozila ne smije biti veća od 0,4 m kod motornih vozila, odnosno 0,15 m kod priključnih vozila.
- (3) Udaljenost svjetleće površine prednjega pozicionog svjetla od površine ceste ne smije biti manja od 0,35 m ni veća od 1,5 m, a za poluprikolice ne smije biti veća od 1,8 m.
- (4) Prednja poziciona svjetla mogu biti ugrađena u svjetla za osvijetljavanje puta na prednjoj strani vozila.

Član 35.

- (1) Stražnja poziciona svjetla na motornom vozilu s četiri ili više točkova, motornom vozilu sa tri točka koja su šira od 1,3 m i na priključnom vozilu moraju biti ugrađena i izvedena kao najmanje dva stražnja poziciona svjetla, a na motornom vozilu sa dva točka i motornom vozilu sa tri točka koja nisu šira od 1,3 m kao jedno ili dva stražnja poziciona svjetla tako da daju svjetlost crvene boje.

- (2) Ako je ugrađeno jedno stražnje poziciono svjetlo, ono mora biti postavljeno u uzdužnoj srednjoj ravnini vozila.
- (3) Ako su ugrađena dva stražnja poziciona svjetla, udaljenost vanjskog ruba svjetleće površine ne smije biti veća od 0,4 m od bočno najisturenije tačke obrisa vozila.
- (4) Udaljenost svjetleće površine stražnjeg pozicionog svjetla od površine ceste ne smije biti manja od 0,35 m ni veća od 1,5 m. Na specijalnim vozilima i vozilima koja obavljaju određeni rad najveća dopuštena udaljenost svjetleće površine stražnjeg pozicionog svjetla od površine ceste može iznositi 2,1 m.
- (5) Motorna vozila sa više tragova točkova i njihove prikolice smiju imati još dva dodatna stražnja poziciona svjetla. Propisana stražnja i dodatna poziciona svjetla ne smiju biti spojena na isti električni osigurač.

Član 36.

- (1) Stražnje svjetlo za maglu predstavlja svjetlo crvene boje koje pri gustoj magli treba omogućiti bolje uočavanje vozila sa stražnje strane.
- (2) Motorna vozila sa više tragova točkova, čija konstruktivna izvedba dozvoljava brzine kretanja veće od 60 km/h, i njihove prikolice moraju imati sa stražnje strane ugrađena i izvedena jedno ili dva, dok ostala vozila mogu imati jedno stražnje svjetlo za maglu.
- (3) Stav (2) ovog člana odnosi se na predmetna vozila prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini od 1. januara 1999. godine.
- (4) Udaljenost svjetleće površine stražnjeg svjetla za maglu od površine ceste ne smije biti manja od 0,25 m ni veća od 1 m. U svim slučajevima rastojanje između svjetleće površine stražnjeg svjetla za maglu i stop - svjetla mora iznositi minimalno 0,1 m. Ako je postavljeno samo jedno stražnje svjetlo za maglu ono se mora nalaziti, u odnosu na uzdužnu vertikalnu ravninu simetrije vozila, na lijevoj strani vozila.
- (5) Stražnja svjetla za maglu moraju biti tako povezana da svijetle samo u slučajevima kada su upaljena kratka ili duga svjetla ili svjetla za maglu ili neka kombinacija ovih svjetala. Ukoliko su na vozilo ugrađena svjetla za maglu, stražnja svjetla za maglu se neovisno od njih moraju moći ugasiti. Ako su upaljena stražnja svjetla za maglu, aktiviranje prekidača za duga ili kratka svjetla ne smije ih ugasiti.
- (6) Kontrola uključenosti stražnjih svjetala (stražnjeg svjetla) za maglu mora biti osigurana pripadajućom kontrolnom svjetiljkom žute boje smještenom u vidnom polju vozača.
- (7) U skupu vozila neophodno je da gori samo stražnje svjetlo za maglu zadnjeg priključnog vozila. Isključivanje stražnjih svjetala za maglu na vučnom vozilu ili na prvom priključnom vozilu je dopušteno samo onda ako je isključivanje odnosno ponovno uključivanje izvedeno automatski putem ubacivanja odnosno izvlačenja utikača za napajanje električnom energijom svjetala priključnog vozila.

Član 37.

- (1) Parkirna svjetla na motornim i priključnim vozilima mogu biti postavljena i izvedena:
 - a) na bočnoj strani vozila u obliku posebnog svjetla koja prema prednjoj strani vozila daju svjetlost bijele boje, a prema stražnjoj strani vozila svjetlost crvene boje;
 - b) na prednjoj i stražnjoj strani vozila u obliku svjetla koja daju: prednja svjetla svjetlost bijele boje usmjerenu unaprijed, a stražnja svjetla svjetlost crvene boje usmjerenu unatrag, s tim da prednje svjetlo može biti ugrađeno zajedno s prednjim pozicionim svjetlom ili glavnim svjetlom, a stražnje svjetlo zajedno sa stražnjim pozicionim svjetlom i sa stop-svjetlom ili samo sa stražnjim pozicionim svjetlom.
- (2) Udaljenost svjetleće površine parkirnog svjetla od površine ceste ne smije biti manja od 0,35 m ni veća od 1,9 m.

Član 38.

- (1) Motorna i priključna vozila koja su šira od 2,1 m moraju imati gabaritna svjetla. Gabaritna svjetla mogu biti postavljena i na vozilima širine od 1,8 do 2,1 m.
- (2) Na vozilima iz stava (1) ovog člana postavljaju se dva gabaritna svjetla s prednje strane vozila i dva gabaritna svjetla sa stražnje strane vozila.
- (3) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 39.

- (1) Svjetlo stražnje registarske tablice, ovisno o propisanom tipu tablice na motornim i priključnim vozilima, mora biti ugrađeno i izvedeno tako da daje svjetlost bijele boje i da se po tablici rasprostire ujednačeno bez tamnih ili izrazito svijetlih mjesta, osim na lahkim čeverociklima i četverociklima.

- (2) Svjetlost koja se odbija od registarske tablice ne smije blješati, a izvor svjetlosti ne smije biti neposredno vidljiv sudionicima u saobraćaju što se kreću iza vozila.
- (3) Svjetlost koja osvjetljuje stražnju registarsku tablicu mora biti takva da je noću, pri dobroj vidljivosti, moguće čitati oznake i brojeve na tablici s udaljenosti najmanje od 20 m.
- (4) Svjetlo stražnje registarske tablice mora biti povezano na istu sklopku kojom se uključuju i poziciona svjetla.

Član 40.

- (1) Rotaciona i/ili treptava svjetla na vozilima mogu biti izvedena tako da daju svjetlost plave ili žutonarančaste boje. Rotacijska i/ili treptava svjetla moraju biti postavljena na najviše mjesto na vozilu i biti vidljiva sa svih strana ili može biti postavljeno više rotacijskih i/ili treptavih svjetala raspoređenih tako da se s bilo koje strane vozila vidi najmanje jedno svjetlo.
- (2) Plavo rotaciono i/ili treptavo svjetlo ili svjetla mogu biti postavljena na vozilima s pravom prednosti prolaska određenim Zakonom o osnovama sigurnosti saobraćaja na cestama u Bosni i Hercegovini.
- (3) žutonarančasto rotaciono i/ili treptavo svjetlo ili svjetla mogu biti postavljena na radnim vozilima, radnim strojevima i traktorima žutonarančasto rotaciono i/ili treptavo svjetlo ili svjetla mogu biti postavljena na osobnim, kombiniranim i teretnim automobilima koje upotrebljavaju službe pomoći i informacija na cesti, službe održavanja cesta, komunalne službe, komunalne policije, službe pratnje vozila za predimenzionirane terete, vozilima kojima se prevoze predimenzionirani tereti, službe pratnje vozila koja prevoze opasne materije, vozilima kojima se prevoze opasne materije i vozilima na kojima se ili pomoću kojih se obavlja ispitivanje na cesti.
- (4) Rotaciona i/ili treptava svjetla na vozilima koja se na osnovu Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na cestama ("Službeni glasnik BiH", broj 6/06), smatraju vozilima pod pratnjom (vozilima kojima pripadnici policije obavljaju pratnju a i vozila koja se prate) mogu biti crvene i plave boje postavljena tako da je crveno svjetlo postavljeno na desnoj strani vozila.

Član 41.

- (1) Katadiopteri na motornim vozilima s četiri ili više točkova i motornim vozilima sa tri točka koja su šira od 1,3 m, moraju biti ugrađeni i izvedeni kao dva stražnja katadioptera crvene boje, a na motornim vozilima sa dva točka i motornim vozilima sa tri točka koja nisu šira od 1,3 m kao jedan stražnji katadiopter crvene boje i ne smiju biti trokutastog oblika.
- (2) Dva prednja bijela katadioptera na priključnom vozilu moraju biti ugrađena i izvedena tako da ne smiju biti trokutastog oblika, a dva stražnja crvena katadioptera na priključnom vozilu moraju biti ugrađena i izvedena u obliku istostraničnog trokuta, s vrhom okrenutim gore i stranicom veličine najmanje 0,15 m.
- (3) Ako je na vozilu ugrađeno više od dva katadioptera, oni moraju biti u paru.
- (4) Katadiopter mora imati svjetleću površinu najmanje 20 cm².
- (5) Katadiopteri na vozilu moraju biti postavljeni približno vertikalno na površinu ceste.
- (6) Udaljenost svjetleće površine katadioptera od površine ceste ne smije biti veća od 0,9 m ni manja od 0,35 m, osim kod vozila sa dva ili tri točka kod kojih najmanja udaljenost od površine ceste može iznositi 0,25 m.
- (7) Ako je ugrađen samo jedan prednji ili samo jedan stražnji katadiopter, on mora biti postavljen u uzdužnoj srednjoj ravnini vozila.
- (8) Ako su ugrađena dva prednja ili dva stražnja katadioptera istog tipa, udaljenost vanjskih rubova svjetlećih površina tih katadioptera ne smije biti veća od 0,4 m od bočno najjsturenije tačke obrisa vozila, a udaljenost između unutrašnjih rubova mora iznositi najmanje 0,6 m.
- (9) Stražnji katadiopteri, trokutastog oblika ne smiju biti postavljeni na motornim vozilima.
- (10) Motorna vozila, izuzev osobnih vozila za prijevoz putnika, kao i prikolica dužine veće od 6 m moraju na bočnim stranama imati postavljene katadioptere žute boje koji nemaju trokutasti oblik. Barem jedan katadiopter mora biti postavljen na srednjoj trećini vozila. Katadiopter postavljen najbliže prednjem dijelu vozila ne smije biti na većoj udaljenosti od 3 m od tog dijela vozila. Katadiopter postavljen najbliže stražnjem dijelu vozila ne smije biti na većoj udaljenosti od 1 m od tog dijela vozila. Udaljenost gornjeg ruba svjetleće površine katadioptera ne smije biti veća od 0,9 m od površine ceste. Ukoliko to konstrukcija vozila ne dopušta, dozvoljava postavljanje katadioptera na veću visinu ali ne veću od 1,5 m. Invalidska kolica sa motorom sa svake bočne strane moraju imati barem jedan katadiopter žute boje koji je postavljen na visini od ceste ne većoj od 0,6 m, a po mogućnosti što niže. Ovi katadiopteri se smiju postaviti i u žice točkova.
- (11) Katadiopteri pod stavom (10) ovog člana mogu biti sa mogućnošću skidanja kod:
 - a) vozila kod kojih zbog konstrukcije nije moguće njihovo trajno pričvršćivanje;
 - b) vozila namijenjenih za poljoprivredu i šumarstvo a namijenjeni su za obradu zemlje i predstavljanju priključna vozila;

c) ramova vozila koji se u svrhu dovršavanja prevoze do nekog odredišta.

(12) Ukoliko su postavljeni katadiopteri za bočno obilježavanje vozila, shodno odredbama ovog člana, oni moraju odgovarati odredbama stava (10) ovog člana. Čak je dovoljno da takva vozila imaju jedan odgovarajući katadiopter u prednjoj trećini i jedan u zadnjoj trećini dužine vozila.

(13) Reflektirajuće površine bijele boje prstenastog oblika dozvoljeno je postavljati na točkovima mopeda, motocikala i invalidskih kolica sa motorom.

(14) Vozila čija dužina prelazi 6 m, izuzev vozila bez nadgradnje, vozila za obavljanje radova u poljoprivredi i šumarstvu i njihovih prikolica, radnih mašina, te ona vozila koja se s obzirom na nadgradnju i konstrukciju ne mogu uvrstiti u kategoriju teretnih vozila i vučnih vozila, moraju na svojim uzdužnim/bočnim stranama imati ugrađena i izvedena svjetla žute boje. Za druga vozila sa više tragova točkova dozvoljeno je postavljanje bočnih svjetala. Ukoliko je bočno svjetlo integrirano u jedno kućište ili kombinirano sa gabaritnim svjetlom, pozicionim svjetlom, svjetlom za maglu ili stop - svjetlom ili čini dio zajedničke svjetleće površine sa zadnjim katadioptrom onda ono može biti i crvene boje.

(15) Odredbe iz stava (10) ovoga člana primjenjuju se na vozila koja su prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini poslije 1. jula 1996. godine.

(16) Odredbe iz stava (14) ovog člana primjenjuju se na vozila koja su prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini poslije 1. januara 2001. godine.

(17) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

3. Uređaji za davanje svjetlosnih znakova

Član 42.

Pod uređajima za davanje svjetlosnih znakova, prema ovom Pravilniku, podrazumijevaju se:

- a) stop-svjetla;
- b) pokazivači smjera;
- c) uređaji za istodobno uključivanje svih pokazivača smjera.

Član 43.

(1) Stop-svjetla na motornom vozilu s četiri ili više točkova, osim na lakim čeverociklima i četverociklima, i motornom vozilu sa tri točka koja su šira od 1,3 m i na priključnom vozilu moraju biti ugrađena i izvedena kao najmanje dva stop-svjetla na stražnjoj strani vozila, a na motornom vozilu sa dva točka, motornom vozilu sa tri točka koja nisu šira od 1,3 m i lakom triciklu i četverociklu, triciklu i četverociklu kao najmanje jedno stop-svjetlo na stražnjoj strani vozila tako da daju svjetlost crvene boje.

(2) Vozila koja na ravnoj cesti ne mogu razviti brzinu kretanja veću od 25 km/h ne moraju imati stop-svjetlo.

(3) Ako je na vozilu ugrađeno samo jedno ili više stop-svjetala ona moraju biti postavljena simetrično u odnosu na uzdužnu središnju vertikalnu ravninu vozila. Ova odredba odnosi se i na ugradnju dodatnih stop-svjetala.

(4) Ako su na vozilu, osim mopeda, lakog motocikla, lakog tricikla i četverocikla, motocikla, tricikla i četverocikla ugrađena dva stop - svjetla, udaljenost između unutrašnjih rubova svjetlećih površina ne smije biti manja od 0,6 m.

(5) Udaljenost svjetleće površine stop svjetla od površine ceste ne smije biti manja od 0,35 m ni veća od 1,5 m. Samo u iznimnom slučaju najveća dopuštena udaljenost svjetleće površine stop-svjetla od površine ceste može iznositi 2,1 m.

(6) Stop svjetla mogu biti ugrađena u blizini ili zajedno s drugim stražnjim svjetlima. Ako je to slučaj, intenzitet svjetla stop svjetla mora biti veći od drugih svjetala.

(7) Stop svjetla moraju biti povezana tako da se uključuju i svijetle kontinuirano pri upotrebi radne kočnice vozila. Stop svjetla mogu zasvijetliti i u slučaju upotrebe retardera ili nekog sličnog uređaja.

Član 44.

(1) Pokazivači smjera na motornom vozilu s tri, četiri ili više točkova i na priključnom vozilu moraju biti ugrađeni i izvedeni:

- a) na motornom vozilu koje nije duže od 6m;
 1. dva prednja bočna i dva stražnja pokazivača smjera, ili
 2. dva prednja, dva stražnja i dva bočna pokazivača smjera, ili
 3. dva prednja i dva stražnja pokazivača smjera;
- b) na motornom vozilu koje je duže od 6 m i na vučnome motornom vozilu:

1. dva prednja bočna i dva stražnja pokazivača smjera, ili
2. dva prednja, dva bočna i dva stražnja pokazivača smjera;
- c) na priključnom vozilu dva stražnja pokazivača smjera.

Za sva motorna vozila prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini do 1. januara 1978. godine, bez obzira na dužinu vozila, primjenjuju se samo odredbe tačke a) ovog stava.

(2) Pokazivači smjera na motornom vozilu s dva točka osim mopeda na dva točka moraju biti ugrađeni i izvedeni kao:

- a) dva prednja i dva stražnja pokazivača smjera ili
- b) dva pokazivača smjera na upravljaču, vidljiva sprijeda i straga.

(3) Svjetlost pokazivača smjera mora biti žute boje.

(4) Učestalost žmiganja pokazivača smjera treba, u pravilu, iznositi 90 treptaja u minuti, pri čemu su dopuštena odstupanja tako da učestalost žmiganja iznosi najmanje 60, odnosno najviše 120 treptaja u minuti (90±30 treptaja u minuti).

(5) Od trenutka uključivanja pokazivača smjera svjetlost se mora upaliti najkasnije za jednu sekundu, a prvi se put ugasiti najkasnije za 1,5 sekundu.

(6) Udaljenost vanjskog ruba svjetleće površine pokazivača smjera od bočno najisturenije tačke obrisa vozila ne smije biti veća od 0,4 m.

(7) Na vozilima iz stava (1) ovog člana udaljenost donjih rubova svjetlećih površina pokazivača smjera od površine ceste ne smije biti manja od 0,35 m ni veća od 1,5 m. Samo u iznimnom slučaju, ako ih se iz konstruktivnih razloga ne može drukčije postaviti, najveća dopuštena udaljenost donjeg ruba svjetleće površine pokazivača smjera od površine ceste može iznositi 2,1 m.

(8) Uključivanje pokazivača smjera mora biti neovisno o uključivanju bilo kojeg drugog svjetla na vozilu.

(9) Svi pokazivači smjera postavljeni na istoj strani vozila moraju se uključivati i isključivati istom komandom.

(10) Kontrola funkcioniranja pokazivača smjera mora biti osigurana optičkom i/ili zvučnom kontrolnom napravom.

(11) Uređaj za istodobno uključivanje svih pokazivača smjera na motornim vozilima iz stava (1) ovog člana mora biti ugrađen i izveden tako da se može uključiti posebnom sklopkom, a kontrola funkcioniranja mora se osigurati kontrolnom svjetiljkom koja je u vidnom polju vozača.

(12) Pokazivači smjera kretanja vozila ne trebaju obavljati svoju funkciju ukoliko je aktiviran uređaj za istovjetno uključivanje svih pokazivača smjera

4. Uređaji koji omogućavaju normalnu vidljivost

Član 45.

Pod uređajima na vozilima koji omogućavaju normalnu vidljivost u saobraćaju na cesti, u smislu ovog Pravilnika, podrazumijevaju se:

- a) vjetrobran i vanjska prozorska stakla kabine i karoserije;
- b) uređaj za brisanje vjetrobrana (u daljnjem tekstu: brisač vjetrobrana.);
- c) uređaj za kvašenje vanjske strane vjetrobrana (u daljnjem tekstu: perač vjetrobrana.);
- d) ogledalo koje vozaču omogućava posmatranje ceste i saobraćaja (u daljnjem tekstu: vozačko ogledalo).

Član 46.

(1) Pod vjetrobranom, u smislu ovog Pravilnika, podrazumijeva se staklo na čelnoj strani motornog vozila.

(2) Vjetrobran i sva stakla na motornom ili priključnom vozilu, osim prednjeg vjetrobrana na motociklu i mopedu, lahkome triciklu i četverociklu bez kabine vozača, triciklu i četverociklu koji nemaju kabinu vozača, trebaju:

a) omogućiti potpunu prozirnost i preglednost bez bilo kakvih uočljivih krivljenja objekata koji se vide kroz vjetrobransko staklo, koja neće unositi zabunu u bojama koja se koriste za rad semafora (svjetlećih znakova) i ostalih znakova u saobraćaju i koja će u slučaju eventualnog loma omogućiti vidljivost ceste i pružiti mogućnost sigurnog zaustavljanja.

b) smanjiti moguće povrede vozača i putnika na što je moguće manju mjeru, te biti otporne na sve atmosferske i temperaturne uvjete, hemijska djelovanja, sagorijevanje i abraziju.

(3) Stakla na vozilu ne smiju se na nikakav način dodatno zatamnjavati (postavljanjem folija ili dodatnim bojenjem stakla), izuzev zadnjeg stakla i bočnih stakala autobusa za postavljanje odobrene reklamne folije.

Član 47.

Brisači vjetrobrana na motornom vozilu, osim na mopedu, laskom triciklu i četverociklu bez kabine, laskom motociklu i motociklu, triciklu i četverociklu bez kabine koji imaju vjetrobran, moraju biti ugrađeni i izvedeni tako da budu pouzdani te da omoguće brisanje što veće površine vjetrobrana po svim vremenskim uvjetima i prijeko potrebnu vidljivost kroz vjetrobran.

Član 48.

Vozila koja imaju ugrađene brisače vjetrobrana moraju imati i perače vjetrobrana.

Član 49.

(1) Vozačko ogledalo na motornom vozilu mora biti ugrađeno i izvedeno kao najmanje:

- a) jedno vozačko ogledalo: ako je motocikl prvi put registriran u Bosni i Hercegovini prije 01. januara 1998. godine;
- b) dva vozačka ogledala ako je motocikl, moped, lakhi četverocikl i četverocikl prvi put registriran u Bosni i Hercegovini nakon 1. januara 1998. godine;
- c) dva vozačka ogledala na osobnom automobilu s četiri ili više sjedala, od toga je jedno ogledalo smješteno unutar karoserije, a drugo izvan karoserije na lijevoj strani vozila;
- d) dva vozačka ogledala na autobusu, osobnom automobilu koji vuče kamp-prikolicu i trolejbusu s obje vanjske strane prednjeg dijela tih vozila i jedno vozačko ogledalo unutar karoserije;
- e) dva vozačka ogledala na teretnim i kombinovanim vozilima s obje vanjske strane prednjeg dijela tih vozila.

(2) Vozačko ogledalo mora biti postavljeno tako da vozaču omogućuje posmatranje ceste i saobraćaja iza vozila i kad se u vozilu nalazi najveći dopušteni broj osoba, odnosno kad je vozilo natovareno. Vozačko ogledalo mora biti zglobno spojeno za ležište svojeg nosača tako da se može postaviti u bilo koji položaj radi posmatranja ceste i saobraćaja iza vozila i da u zauzetom položaju ostane i pri normalnim potresima za vrijeme kretanja vozila. Vozačko ogledalo postavljeno unutar karoserije osobnog automobila mora se nalaziti na mjestu na kojem ga vozač sa svojeg sjedala može podešavati rukom.

(3) Površina vozačkog ogledala mora imati takve optičke osobine da ne uzrokuje znatnije iskrivljenje slike i boje predmeta te da nije podložna štetnom djelovanju atmosferskih prilika.

(4) Površina vozačkog ogledala koja reflektira sliku može biti ravna ili blago ispupčena (konveksna) ili kombinirana. Poluprečnik ispupčenosti konveksne površine vozačkog ogledala ne smije biti manji od 80 cm.

(5) Površina vozačkog ogledala mora iznositi:

- a) najmanje 60 cm² za ogledalo smješteno unutar karoserije i izvan karoserije osobnih automobila;
- b) najmanje 150 cm² ako im je površina ispupčena odnosno, najmanje 300 cm² ako im je površina ravna; za ogledala smještena izvan karoserije ostalih motornih vozila;
- c) najmanje 50 cm² za ogledala na mopedu, laskom motociklu, laskom triciklu i četverociklu, motociklu, triciklu i četverociklu.

(6) Ako vozačko ogledalo koje je smješteno izvan karoserije vozila premašuje najveću dopuštenu širinu motornog vozila (2,55 m odnosno 2,60 m), ono mora biti postavljeno na nosač sa zglobom koji omogućuje da se pritiskom na nosač ogledala ono vrati u dopuštenu širinu vozila.

5. Uređaji za davanje zvučnih znakova

Član 50.

(1) Uređaj za davanje zvučnih znakova na motornom vozilu mora biti ugrađen i izveden kao najmanje jedan uređaj tako da daje jednolične zvukove nepromjenljiva intenziteta.

(2) Osim uređaja za davanje zvučnih znakova iz stava (1) ovog člana, na određena motorna vozila namijenjena službi hitne pomoći, vatrogasnoj službi, vozila Policijskih agencija, vozila oružanih snaga BiH, može biti ugrađen i izveden i poseban uređaj za davanje znakova od niza izmjenično proizvedenog zvuka dviju različitih frekvencija.

(3) Komanda uređaja za davanje zvučnih znakova mora biti postavljena tako da je pristupačna vozaču s njegovog sjedala.

(4) Uređaj za davanje zvučnih znakova iz stava (2) ovog člana mora bit konstruiran tako da se njegovim uključivanjem istovjetno uključuje rotaciona ili treptava svjetla na vozilima iz člana 40. ovog Pravilnika.

6. Uređaji za kretanje vozila unatrag

Član 51.

(1) Uređaj koji omogućuju kretanje vozila unatrag mora imati ugrađeno svako motorno vozilo, osim motocikla i motornog vozila sa tri točka, čija najveća dozvoljena masa prelazi 0,6 t. Uređaj mora biti ugrađen i izveden tako, da omogućuje pouzdano i sigurno kretanje vozila unatrag.

(2) Tricikl i četverocikli čija je masa praznog vozila bez baterije jednaka ili prelazi 0,4 t mora imati ugrađen uređaj koji omogućuje pouzdano i sigurno kretanje vozila unatrag.

7. Kontrolni uređaji i uređaji za davanje znakova

Član 52.

(1) Pod kontrolnim uređajima i uređajima za davanje znakova na motornim vozilima, u smislu ovog Pravilnika, podrazumijevaju se:

a) na osobnim automobilima:

1. brzinomjer s putomjerom i sijalicom za osvjetljavanje,
2. kontrolna plava sijalica za dugo svjetlo,
3. svjetlosni i/ili zvučni znak za kontrolu rada pokazivača smjera,

b) na autobusima:

1. brzinomjer s putomjerom i sijalicom za osvjetljavanje, ako isti nisu ugrađeni u tahograf,
2. tahograf koji osigurava upis vremena vožnje članova posade, vremena provedenog u obavljanju profesionalne aktivnosti koja ne spada u upravljanje vozilom, vrijeme odmora, brzine vozila i pređenu udaljenost.

3. kontrolna plava sijalica za dugo svjetlo,

4. svjetlosni ili zvučni znak za kontrolu rada pokazivača smjera,

5. pokazivač raspoloživog pritiska pneumatskog sistema radne kočnice, ako je taj uređaj stalno pod pritiskom;

c) na autobusima za gradski saobraćaj:

1. svi uređaji predviđeni za autobuse u tački b) ovog stava, osim tahografa,
2. svjetlosni znak za kontrolu zatvorenosti vrata koja nisu u vidnom polju vozača,
3. uređaj za davanje i primanje znakova od putnika za vozila registrirana po prvi put u BiH nakon 1.1.2000. godine,

d) na trolejbusima za gradski saobraćaj:

1. svi uređaji predviđeni za autobuse u tački c) ovog stava,

2. uređaj za kontrolu izolovanosti od električnog napona,

e) na teretnim vozilima:

1. brzinomjer s putomjerom i sijalicom za osvjetljavanje, ako isti nisu ugrađeni u tahograf,

2. čija ukupna masa prelazi 3,5 t, tahograf koji osigurava upis vremena vožnje članova posade, vremena provedenog u obavljanju profesionalne aktivnosti koja ne spada u upravljanje vozilom, vrijeme odmora, brzine vozila i pređenu udaljenost.

3. kontrolna sijalica za dugo svjetlo,

4. svjetlosni ili zvučni znak za kontrolu rada pokazivača smjera,

5. pokazivač raspoloživog pritiska pneumatskog sistema radne kočnice, ako je taj uređaj stalno pod pritiskom,

f) na specijalnim vozilima i radnim mašinama:

1. brzinomjer s putomjerom i sijalicom za osvjetljavanje, ako isti nisu ugrađeni u tahograf,

2. tahograf koji osigurava upis vremena vožnje članova posade, vremena provedenog u obavljanju profesionalne aktivnosti koja ne spada u upravljanje vozilom, vrijeme odmora, brzine vozila i pređenu udaljenost. Tahograf ne moraju imati specijalna vozila i radne mašine koja na ravnoj cesti ne mogu razviti brzinu veću od 30 km/h.

3. kontrolna sijalica za dugo svjetlo,

4. svjetlosni ili zvučni znak za kontrolu rada pokazivača smjera,

5. pokazivač raspoloživog pritiska pneumatskog sistema radne kočnice, ako je taj uređaj stalno pod pritiskom,

6. uređaj za kontrolu rada radnih sistema ugrađenih na vozilu.

g) na motociklima, lahkim četverociklima i četverociklima:

1. brzinomjer s cestomjerom i sijalicom za osvjetljavanje,

2. kontrolna svjetiljka za dugo svjetlo, osim na motociklu i lahkome četverociklu s motorom radne zapremine do 50 cm³;

h) na svim vozilima koja imaju pneumatsku instalaciju za kočenje, a koja su prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini nakon 1.1.1984. godine standardiziran priključak za kontrolu pritiska zraka u instalaciji za kočenje,

odnosno na rezervoaru energije, kočnim cilindrima kao i na svim uređajima na kojima se transformira energija za kočenje.

(2) Tahograf shodno stavu (1) ovog člana podliježe redovnom ispitivanju svake godine gdje se utvrđuje usklađenost s tipskim odobrenjem i ispravnost.

(3) Odredbe stava (1) tačka e) ovog člana ne odnose se na vozila civilne zaštite, vatrogasna vozila, komunalna vozila (pranje i čišćenje ulica, odvoz smeća, fekalija i dr.) i vozila za potrebe pčelara.

(4) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

8. Tahograf i ograničivač brzine

Član 53.

(izbrisan izmjenama i dopumana pravilnika „Službeni glasnik BiH“, broj 101/12 od 18.12.2012. godine)

Član 54.

(izbrisan izmjenama i dopumana pravilnika „Službeni glasnik BiH“, broj 101/12 od 18.12.2012. godine)

Član 55.

(izbrisan izmjenama i dopumana pravilnika „Službeni glasnik BiH“, broj 101/12 od 18.12.2012. godine)

Član 56.

(izbrisan izmjenama i dopumana pravilnika „Službeni glasnik BiH“, broj 101/12 od 18.12.2012. godine)

Član 57.

(izbrisan izmjenama i dopumana pravilnika „Službeni glasnik BiH“, broj 101/12 od 18.12.2012. godine)

Član 58.

(izbrisan izmjenama i dopumana pravilnika „Službeni glasnik BiH“, broj 101/12 od 18.12.2012. godine)

Član 59.

(izbrisan izmjenama i dopumana pravilnika „Službeni glasnik BiH“, broj 101/12 od 18.12.2012. godine)

Član 60.

(1) Na autobusima i teretnim motornim vozilima koja se prvi put registriraju u BiH, na autobusima i teretnim motornim vozilima koja sudjeluju u međunarodnom cestovnom saobraćaju u skladu sa Evropskim smjernicama 92/6/EEZ i 2001/11/EC i na motornim vozilima za prijevoz opasnih materija treba biti ugrađen ograničivač brzine.

(2) Odredba iz stava (1) ovog člana odnosi se i na teretna motorna vozila i autobuse proizvedene poslije 1.1.1988. godine, a koja su po prvi put registrirana u BiH nakon 1.1.1999. godine.

(3) Odredba iz stava (1) ovog člana odnosi se na teretna motorna vozila čija najveća dopuštena masa prelazi 12 t, odnosno na autobuse čija najveća dopuštena masa prelazi 10 t.

(4) Brzina ograničena ograničivačem brzine ne smije biti veća od 90 km/h za teretna motorna vozila, odnosno 105 km/h za autobuse.

(5) Ograničivačem brzine ne trebaju biti opremljeni teretna motorna vozila čija je maksimalna brzina jednaka ili manja od 90 km/h i autobusi čija je najveća brzina jednaka ili manja od 105 km/h.

(6) Ograničivač brzine podliježe redovnoj provjeri ispravnosti svake godine gdje se utvrđuje usklađenost sa zahtjevima pravilnika ECE-R-89.

(7) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

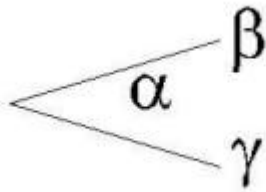
9. Uređaji za odvođenje i ispuštanje ispušnih gasova

Član 61.

(1) Izlaz (izlazni otvor) ispušne cijevi uređaja za odvod i ispuštanje ispušnih plinova ne smije biti usmjeren u desnu stranu motornog vozila.

(2) Na ispušnoj se cijevi iz stava (1) ovog člana mora nalaziti uređaj za prigušivanje zvuka ispušnih plinova koji se ne može isključiti osim za potrebe čišćenja.

(3) Izlaz ispušne cijevi na radnim mašinama i specijalnim vozilima, namijenjenim za trajnu upotrebu u naseljenim mjestima, mora biti ugrađen i izveden na najvišoj tački vozila.

10. Uređaji za spajanje vučnog i priključnog vozila

Član 62.

(1) Uređaji za spajanje vučnoga i priključnog vozila, osim kod motocikla s bočnom prikolicom, moraju biti postavljeni u uzdužnoj simetričnoj vertikalnoj ravnini vozila i izvedeni zglobno, tako da omogućuju pokretljivost uređaja u svim smjerovima u prostoru.

(2) Osovinica uređaja za spajanje vučnoga i priključnog vozila pomoću koje se spaja vozilo mora imati osigurač koji onemogućuje, pri normalnoj upotrebi, razdvajanje spojenih vozila.

(3) Uređaji za spajanje vučnoga i priključnog vozila moraju biti pričvršćeni za pojačani dio vučnog vozila.

(4) Vertikalna simetrala kugle uređaja za spajanje putničkog automobila i priključnog vozila najveće dozvoljene mase do 3,5 t mora biti udaljena od zadnjeg kraja vozila minimalno 70 mm. Nadalje, horizontalna simetrala kugle uređaja za spajanje putničkog vozila i priključnog vozila najveće dozvoljene mase do 3,5 t ne smije biti udaljena od podloge više od 350 mm u slučaju opterećenja vozila do svoje najveće dopuštene mase.

(5) Kuka na putničkom vozilu u slučaju kad ne vuče priključno vozilo i kada se rastavi na pričvršnom mjestu, ne smije da izlazi izvan gabarita vozila.

(6) Odredba stava (5) primjenjuje se od 1.1.2009. godine i to:

- a) za novoproduzvedena putnička vozila i
- b) za putnička vozila kod kojih se uređaj (kuka) naknadno ugrađuje.

11. Uređaji za pogon vozila na alternativna goriva (gas)

Član 63.

(1) Alternativna goriva koja se već koriste u BiH ili su u izgledu da se koriste u bliskoj budućnosti za pogon motornih vozila su:

- a) tečni naftni gas (propan butan) koji nosi skraćeni naziv LPG
 - b) komprimirani prirodni gas sa uobičajenim skraćenim nazivom CNG
- (2) Uređajima i opremom za pogon motornih vozila gasom smatraju se:
- a) rezervoar gasa
 - b) armatura rezervoara gasa
 - c) pročišćavač gasa
 - d) isparivač gasa (za LPG)
 - e) regulator pritiska
 - f) gasni ventil
 - g) priključak za pražnjenje (samo za CNG)
 - h) ventil tečnog goriva (benzina ili dizelskoga goriva)
 - i) vodovi za gas visokog pritiska
 - j) vodovi za gas niskog pritiska
 - k) vodovi za sredstva za grijanje
 - l) električni uređaji i instalacije,
 - m) priključak za punjenje rezervoara gasom.

Član 64.

Dijelovi uređaja i opreme iz člana 63. ovoga Pravilnika koji su u dodiru s gasom moraju biti izrađeni od materijala koji:

- a) ne stvara zapaljive smjese
- b) je otporan na djelovanje gasa

c) ne mijenja hemijska svojstva gasa.

Član 65.

- (1) Uređaji i oprema iz člana 63. stav (2) tačke a) i b), osim onih navedenih u članu 69. stav (1) tačka c), te tačke c), f), g), i), j), ovoga Pravilnika moraju biti konstruirani i izrađeni za radne temperature od -20 °C do 80 °C, a oni iz tačaka d) i e) za radne temperature od -20 °C do 120 °C.
- (2) Uređaji i oprema iz stava (1) ovog člana, osim onih iz člana 63. stav (2) tačka j) ovoga Pravilnika, ispituju se za LPG na ispitnom pritisku od 3 MPa (30 bar), odnosno uređaji i oprema za CNG na ispitnom pritisku od 30 MPa (300 bar). Rezervoar gasa ispituje se ispitnim pritiskom hladnom vodom.
- (3) Uređaji i oprema iz stava (1) ovog člana, osim onih iz člana 63. stav (2) tačka j) ovoga Pravilnika, moraju biti tipski ispitani te imati važeće tipsko odobrenje.
- (4) Dokumentaciju o tipskom ispitivanju iz stava (3) ovog člana dužna je pribaviti servisna radionica koja ugrađuje uređaje i opremu za pogon motornih vozila gasom.

Član 66.

- (1) Uređaji i oprema za pogon motornih vozila gasom iz člana 63. stav (2) tačka b), osim cijevi za prozračivanje navedenih u članu 69. stav (1) tačka c), te uređaji i oprema iz člana 63. stav (2) tačke c), d), e), f) i g) moraju biti na vidljiv i trajan način označeni brojem tipskog odobrenja i nazivom firme - proizvođača.
- (2) Uređaji i oprema za pogon motornih vozila gasom iz člana 63. stav (2) tačke d) i e) ovog Pravilnika osim oznaka iz stava (1) ovog člana moraju imati i trajno utisnut tvornički broj (serijski broj proizvoda) te moraju imati ispravu u koju je upisan serijski broj tog uređaja i kojom se potvrđuje da je taj uređaj ispitani (izjava o saobraznosti).
- (3) Rezervoar gasa iz člana 63. stav (2) tačka a) ovoga Pravilnika mora imati trajno upisane slijedeće podatke:
 - a) naziv proizvođača
 - b) tvornički broj
 - c) godinu izrade
 - d) naziv gasa kojim se puni (LPG ili CNG)
 - e) zapreminu prazne posude u litrama (l)
 - f) datum (mjesec i godina) posljednjeg obavljenoga pregleda i ispitivanja od strane inspekcije nadležne za posude pod pritiskom
 - g) žig inspekcije nadležne za posude pod pritiskom kao dokaz o uspješno obavljenom pregledu i ispitivanju
 - h) za LPG: najveću dopuštenu masu punjenja (kg)
 - i) za CNG: najveći dopušteni pritisak punjenja (MPa odnosno bar).
- (4) Ako je rezervoar gasa iz člana 63. stav (2) tačka a) ovog Pravilnika homologirani rezervoar mora imati trajno upisane podatke u skladu sa odredbama odgovarajućeg ECE pravilnika.

12. Osnovni zahtjevi za pojedine dijelove uređaja za gas

Član 67.

- (1) Rezervoar gasa, koji se ugrađuje u motorno vozilo na pogon gasom, se u smislu zakonskih odredbi i odredbi posebnih propisa smatra posudom pod pritiskom.
- (2) Rezervoar gasa izrađen u Bosni i Hercegovini koji se prvi put ugrađuje u motorno vozilo na pogon s gasom mora imati pozitivan nalaz nadležne inspekcije za posude pod pritiskom.

Član 68.

- (1) Rezervoar gasa izrađen u inozemstvu mora udovoljavati ovim uvjetima:
 - a) da za rezervoar postoji dokumentacija o potvrđivanju s pripadajućim izvještajem o ispitivanju i tehničkim opisom (u daljnjem tekstu: potvrдна dokumentacija) ovjerena od nadležne službe zemlje proizvođača,
 - b) da su na rezervoaru utisnuti propisani podaci i žig nadležne službe zemlje proizvođača,
 - c) da je po potrebi učinjena provjera konstrukcije, proizvodnje i proračun čvrstoće prema važećim propisima; nadležna inspekcija za posude pod pritiskom potvrdit će valjanost potvrđne dokumentacije iz tačke 1. ovoga stava,
 - d) da nadležna inspekcija za posude pod pritiskom potvrdi da je obavljeno uspješno ispitivanje rezervoara ispitnim pritiskom hladnom vodom; o ispitivanju se izdaje nalaz, a na posudu se utiskuje žig te godina i mjesec ispitivanja.

(2) Za nova ili rabljena motorna vozila pogonjena gasom koja se nabave u inozemstvu, potrebno je prije registriranja izvršiti identificiranje, pregled potvrdne dokumentacije iz stava (1) tačka a) ovoga člana te po potrebi rezervoar gasa izvaditi i ispitati ga na ispitni pritisak hladnom vodom prema stavu (1) tačka d) ovoga člana.

(3) Rezervoar gasa koji nije stariji od sedam godina te koji nema potvrdnu dokumentaciju iz stava (1) tačka a) ovoga člana, ali ima propisane oznake, može se upotrebljavati uz uvjete:

- a) izrade tehničke dokumentacije prema uputama nadležne inspekcije za posude pod pritiskom,
- b) obavljenog ispitivanja ispitnim pritiskom prema stavu (1) tačka d) ovoga člana.

(4) Rezervoar gasa stariji od sedam godina, koji do tada nije pregledala i ispitala nadležna inspekcija za posude pod pritiskom, ne može se upotrebljavati.

(5) Rezervoar gasa koji je izrađen i odobren, to jest označen prema odgovarajućem ECE pravilniku može se ugraditi u vozilo bez prethodnog ispunjavanja uvjeta iz stava (1) ovog člana ako od datuma proizvodnje do ugradnje u vozilo nije prošlo više od dvije godine.

Član 69.

(1) Armatura rezervoara gasa iz člana 63. stav (2) tačka b) se sastoji od:

- a) ventila rezervoara gasa
- b) sigurnosnih uređaja
- c) zaštitnog kućišta armature rezervoara gasa odnosno zaštitnog kućišta rezervoara gasa s pripadnom armaturom rezervoara gasa (gasonepropusno kućište s cijevima za prozračivanje, koje može biti izvedeno i kao zaštita od mehaničkog oštećenja)
- d) nepovratnog ventila između priključka za punjenje i rezervoara gasa
- e) ventila između priključka za punjenje i rezervoara gasa, te ventila između priključka za pražnjenje i rezervoara gasa
- f) pokazivača količine gasa za LPG, odnosno mjerača pritiska za CNG.

(2) Između rezervoara gasa i uređaja iz stava (1) tačke a) i b) ovoga člana, ne smije biti ugrađen nikakav uređaj koji može onemogućiti funkciju navedenih uređaja.

(3) Uređaj iz stava (1) tačka f) mora djelovati za vrijeme punjenja rezervoara gasom.

Član 70.

Ventil rezervoara gasa je uređaj koji se postavlja izravno na rezervoar gasa a služi za zatvaranje rezervoara u slučaju kad treba spriječiti neželjeno istjecanje gasa iz rezervoara.

Član 71.

(1) Sigurnosni uređaji na armaturi rezervoara gasa moraju spriječiti stvaranje prekomjernog pritiska u rezervoaru kao i prekomjerno istjecanje gasa iz rezervoara pri otvorenom ventilu rezervoara. Ti uređaji su:

- a) za LPG:
 1. ograničivač protoka,
 2. uređaj za osiguranje protiv previsokog pritiska;

- b) za CNG:
 1. ograničivač protoka,
 2. uređaj za osiguranje protiv previsokog pritiska,
 3. uređaj protiv prekoračenja temperature u slučaju požara.

(2) Ograničivač protoka je sigurnosni uređaj koji, pri lomu cijevi za odvod gasa, mora smanjiti količinu gasa koji će istjecati na najviše 10% od najvećega mogućeg protoka gasa.

(3) Uređaj za osiguranje protiv previsokog pritiska u rezervoaru je sigurnosni uređaj koji mora u rezervoaru gasa spriječiti stvaranje pritiska većeg od 3 MPa (30 bar), odnosno 2,5 MPa (25 bar) ugrađenim na vozilima prije stupanja na snagu ovog Pravilnika kod LPG-a i pritiska većeg od 30 MPa (300 bar) kod CNG-a.

(4) Uređaj protiv prekoračenja temperature u slučaju požara je sigurnosni uređaj koji mora ispustiti gas iz rezervoara gasa u atmosferu ako temperatura sigurnosnih elemenata u ovom uređaju dostigne $100\text{ °C} \pm 5\text{ °C}$ (kod potpuno čeličnih rezervoara $125\text{ °C} \pm 5\text{ °C}$). Ovaj uređaj treba izvesti tako da kad bude aktiviran ne dopusti da pritisak u rezervoaru gasa poprimi vrijednosti veće za 10% od ispitnog pritiska rezervoara.

(5) Sigurnosni uređaji na armaturi rezervoara gasa i ventil rezervoara gasa mogu biti konstruirani i izvedeni tako da čine jednu cjelinu.

Član 72.

- (1) Zaštitno kućište armature rezervoara gasa odnosno zaštitno kućište rezervoara gasa s pripadnom armaturom rezervoara gasa mora spriječiti moguće propuštanje gasa iz dijelova armature rezervoara u prostor za vozača i putnike, uključujući i prtljažnik.
- (2) Zaštitno kućište gasa iz stava (1) ovoga člana je gasonepropusno kućište koje mora biti konstruirano, izvedeno te ispitano na nepropusnost pri pritisku od 10 kPa (0,1 bar).
- (3) Zaštitno kućište gasa iz stava (1) ovoga člana, i dijelovi armature koje ono štiti, moraju biti dodatno zaštićeni ako postoji opasnost njihova mehaničkog oštećenja.

Član 73.

Nepovratni ventil između priključka za punjenje i rezervoara gasa je uređaj koji mora spriječiti povratno strujanje gasa iz rezervoara gasa prema priključku za punjenje.

Član 74.

- (1) Ventil između priključka za punjenje i rezervoara gasa, te ventil između priključka za pražnjenje (ako je ugrađen) i rezervoara gasa moraju biti izvedeni tako da za vrijeme punjenja rezervoara gasom onemoguće dotok gasa u isparivač, odnosno regulator pritiska te u priključak za pražnjenje gasa. Kad se rezervoar ne puni gasom ti ventili moraju omogućiti normalni dotok gasa u isparivač, odnosno regulator pritiska. U slučaju potrebe, ti ventili moraju omogućiti pražnjenje gasa iz gasnih vodova i uređaja preko priključka za pražnjenje.
- (2) Ventili iz stava (1) ovoga člana mogu biti izvedeni u zajedničkom kućištu kao višesmjerni ventil.

Član 75.

- (1) Pokazivač količine gasa za LPG u smislu ovog Pravilnika je uređaj koji pokazuje količinu gasa u rezervoaru gasa.
- (2) Mjerač pritiska za CNG pokazuje pritisak CNG u rezervoaru gasa.

Član 76.

Pročišćavač gasa u smislu ovog Pravilnika je uređaj koji sprječava prolaz nečistoće iz rezervoara gasa prema drugim uređajima.

Član 77.

Isparivač gasa u smislu ovog Pravilnika je uređaj u kojem LPG isparava i prelazi iz tečnog u gasovito stanje pod utjecajem toplote.

Član 78.

- (1) Regulator pritiska u smislu ovog Pravilnika je uređaj u kojem se smanjuje pritisak gasa s pritiska u rezervoaru i podešava na radni pritisak koji odgovara stvaranju smjese pogodne za rad motora.
- (2) Kao regulator pritiska smije se upotrijebiti samo uređaj s membranama.
- (3) Ako je regulator pritiska izveden kao višestepeni, prvi stupanj se ispituje na pritisak prema odredbi iz člana 65. stav (2) ovoga Pravilnika, a ostali stupnji na dvaput veći pritisak od radnog pritiska.
- (4) Regulator pritiska mora biti izveden tako da gas ne istječe iz regulatora kad motor ne radi, odnosno kad se gas ne upotrebljava kao pogonsko gorivo za rad motora.

Član 79.

Ventil za gas u smislu ovog Pravilnika je uređaj koji prekida dovod gasa iz rezervoara gasa u isparivač gasa i regulator pritiska kad motor ne radi, odnosno kada se gas ne upotrebljava kao pogonsko gorivo za rad motora.

Član 80.

Priključak za pražnjenje, ako je ugrađen, je uređaj koji u slučaju potrebe služi za pražnjenje gasa iz vodova i uređaja koji se nalaze iza ventila rezervoara gasa.

Član 81.

Ventil tečnog goriva je u smislu ovog Pravilnika uređaj koji, za vrijeme dok se motor opskrbljuje gasom kao pogonskim gorivom, zatvara dotok drugih vrsta goriva (benzina, dizelskoga goriva) u uređaj za opskrbljivanje motora gorivom.

Član 82.

- (1) Vodovi za gas visokoga pritiska u smislu ovog Pravilnika su svi cijevni vodovi od daljinskog priključka za punjenje rezervoara do rezervoara gasa te od rezervoara gasa do isparivača gasa, odnosno do regulatora pritiska. Cijevi te dijelovi za njihovo spajanje smiju se upotrebljavati kao vodovi za gas visokoga pritiska samo ako su konstruirani i izvedeni najmanje za ispitni pritisak rezervoara gasa.
- (2) Materijal vodova za gas visokoga pritiska je čelik ili bakar, a materijal dijelova za spajanje je čelik ili legure bakra.

Član 83.

Vodovi za gas niskog pritiska u smislu ovog Pravilnika su svi vodovi od regulatora pritiska do motora.

Član 84.

Vodovi za sredstva za grijanje u smislu ovog Pravilnika su svi vodovi koji povezuju isparivač gasa i regulator pritiska s uređajem za hlađenje motora ili drugim odgovarajućim izvorom toplote.

Član 85.

Električni uređaji i instalacije u smislu ovog Pravilnika su uređaji i dijelovi za spajanje koji električne i elektroničke dijelove uređaja i opreme za pogon motornih vozila gasom napajaju električnom energijom potrebnom za njihov ispravan rad.

Član 86.

Priključak za punjenje je uređaj koji omogućuje punjenje rezervoara gasa samo određenom vrstom gasa i pod određenim pritiskom prema izvedbi rezervoara gasa.

13. Osnovni zahtjevi pri ugradnji uređaja za gas

Član 87.

- (1) Ugradnju uređaja i opreme za pogon motornih vozila gasom te popravak i održavanje istih smije obavljati samo servisna radionica.
- (2) Servisna radionica koja ugrađuje uređaje i opremu za pogon motornog vozila gasom, neposredno po ugradnji izdaje izjavu o obavljenoj ugradnji, čiji sadržaj utvrđuje stručna institucija. Izjava o obavljenoj ugradnji se izdaje u četiri primjerka, od čega servisna radionica zadržava jedan primjerak, ovlaštenoj organizaciji za certificiranje dostavlja jedan primjerak a vlasniku vozila dostavlja dva primjerka.

Član 88.

- (1) Uređaji i oprema za pogon motornih vozila gasom moraju se ugraditi u vozilo tako da se nalaze u granicama gabarita vozila u koje su ugrađeni, osim po visini koja ne smije biti veća od najveće dopuštene visine vozila.
- (2) Direktno zagrijavanje ispušnim gasovima uređaja i opreme za pogon motornih vozila gasom nije dopušteno.
- (3) Uređaji i oprema za pogon motornih vozila gasom moraju biti ugrađeni tako da najmanja udaljenost od ispušnog uređaja iznosi 150 mm. Ako je taj razmak manji, ali ne manji od 75 mm, između se mora postaviti odgovarajuća čvrsta i trajna toplotna zaštita.
- (4) Uređaji i oprema za pogon motornih vozila gasom moraju biti ugrađeni u vozilo tako da su oznake odnosno podaci iz člana 66., koji su utisnuti na njima, dostupni i lahko čitljivi pri tehničkom pregledu vozila.

- (5) Ako bi došlo do propuštanja na dijelovima uređaja i opreme za pogon motornih vozila gasom, tada ne smije postojati mogućnost da propušteni gas dođe u prostor za vozača i putnike, uključujući i prtljažnik, npr. vodovima zraka za grijanje ili vodovima zraka klima uređaja.
- (6) Progibi, uvijanja i vibracije vozila ne smiju imati nikakav nepovoljan utjecaj na dijelove uređaja i opreme za pogon motornih vozila gasom kao i na dijelove njihova pričvršćenja.
- (7) Pričvršćenja ne smiju biti izvedena s oštrim bridovima i ne smiju biti takva da mogu oštetiti dijelove uređaja i opreme za pogon motornih vozila gasom. U slučaju da pri neposrednom dodiru metalnih dijelova postoji mogućnost korozije treba upotrijebiti međuslojeve za sprječavanje korozije.
- (8) Rezervoar gasa i drugi uređaji i oprema za pogon motornih vozila gasom moraju biti ugrađeni u vozilo tako da su zaštićeni od mehaničkih oštećenja, korozije i insolacije. Po potrebi treba postaviti zaštitu od udara kamenja i zaštitu da se ne gazi po njima, npr. u blizini vrata. Pristup rezervoaru gasa mora biti moguć samo vozaču tog vozila, punitelju i stručnim osobama koje obavljaju provjeru ili popravke na rezervoaru ili armaturi rezervoara.
- (9) Osim ugradnje, nikakvi drugi radovi na sigurnosnim uređajima armature rezervoara gasa nisu dopušteni.

Član 89.

- (1) Ugradnja rezervoara gasa ne smije poremetiti stabilnost vozila ni dopuštena osovinska opterećenja.
- (2) Ako su ugrađena dva ili više rezervoara gasa za LPG, ventilima se mora osigurati pojedinačno punjenje, odnosno pražnjenje rezervoara.
- (3) Rezervoar gasa i drugi uređaji i oprema za pogon motornih vozila gasom kod kojih postoji mogućnost propuštanja ne smiju se ugrađivati u prostor za vozača i putnike, uključujući i prtljažnik, ukoliko se ti uređaji ne smjeste u zaštitno gasonepropusno kućište koje sprječava mogući prodor gasa u prostor za vozača, putnike i prtljažnik, a koje je dostatno prozračivano i zaštićeno od mehaničkog oštećenja.
- (4) U zaštitnom gasonepropusnom kućištu ne smiju se nalaziti električni uređaji osim ako su izvedeni s protueksplozijskom zaštitom.

Član 90.

Rezervoar gasa mora se ugraditi u motorno vozilo tako da je osigurano:

- a) da ispušni gasovi ni direktno ni indirektno ne budu usmjereni na rezervoar,
- b) da gas iz uređaja za osiguranje protiv previsokog pritiska ili iz spojeva, ni direktno ni indirektno ne bude usmjeren na ispušnu cijev, u prostor za vozača i putnike, uključujući i prtljažnik, u prostor za motor, odnosno u smjeru mogućeg izvora električnog iskrenja,
- c) da je rezervoar gasa odgovarajućim štitnikom zaštićen od direktnog djelovanja sunčevih zraka,
- d) da gas iz rezervoara gasa za LPG može izlaziti samo u tečnom stanju,
- e) da kad se rezervoar gasa postavlja u predjelu pod vozila, rezervoar mora imati mehaničku zaštitu s prednje i stražnje strane u odnosu na središnju uzdužnu ravninu vozila. Ta zaštita se izrađuje od čeličnog lima debljine najmanje 1 mm ili drugoga materijala odgovarajućih svojstava a postavlja se na razmaku od najmanje 10 mm od rezervoara; najniža tačka zaštite mora biti najmanje 10 mm niža od najniže tačke rezervoara i ne manje od 150 mm udaljena od kolovoza kad je vozilo pod punim opterećenjem,
- f) da se rezervoar gasa ne smije ugrađivati u predjelu motora niti ispred prednje osovine vozila,
- g) da rezervoar gasa bude udaljen od stražnje stijenke vozila odnosno vanjskoga ruba stražnjega branika vozila najmanje 200 mm, a ako je riječ o toroidalnom rezervoaru najmanje 100 mm koji, uz to, mora biti ugrađen vodoravno. Rezervoar gasa ne smije biti u dodiru s unutarnjom stranom stražnje stijenke vozila.

Član 91.

- (1) Rezervoar gasa mora biti pričvršćen s najmanje dva držača, koji se nazivaju elementima pričvršćenja - pri čemu se za vezu ne smije upotrijebiti uže, tako da izdrže opterećenje od punog rezervoara pri ubrzanju od 50 m/s^2 u smjeru vožnje te suprotno i okomito na smjer vožnje u vodoravnoj ravnini, a u svim ostalim smjerovima 25 m/s^2 .
- (2) Elementi pričvršćenja iz stava (1) ovog člana ne smiju rezervoar gasa oštećivati mehanički niti s njim u spoju korodirati; između rezervoara i elemenata pričvršćenja mora se postaviti elastičan materijal koji ne upija vlagu.

Član 92.

- (1) Kad je rezervoar gasa smješten u prostor za vozača i putnike, uključujući i prtljažnik, rezervoar odnosno uređaji iz člana 69. stav (1) ovoga Pravilnika, koji se nalaze na rezervoaru, moraju se smjestiti u zaštitno gasonepropusno kućište koje pruža dostatnu zaštitu od mehaničkog oštećenja, pouzdano sprječava mogućnost

propuštanja gasa u unutarnjost vozila i koje je pomoću odgovarajućih otvora dostatno prozračivano radi sprječavanja nakupljanja gasa i stvaranja eksplozivne smjese sa zrakom.

(2) Zaštitno gasonepropusno kućište rezervoara gasa i uređaja na njemu, iz prethodnoga stava, mora osigurati slobodan prostor između rezervoara i kućišta širine (visine) od najmanje 20 mm.

(3) Pod štitnikom od direktnog djelovanja sunčevih zraka podrazumijeva se metalni ili njemu odgovarajući štitnik, koji pokriva barem gornju polovicu opsega rezervoara (luk od 180 °) na udaljenosti od najmanje 20 mm od rezervoara.

(4) Kao dovoljno prozračivanje gasonepropusnog kućišta podrazumijeva se ulaz i izlaz zraka kroz cijevi za prozračivanje, iznutra glatke, promjera najmanje 25 mm. Instalacije koje se provode kroz cijevi za prozračivanje ne smiju smanjiti slobodni presjek tih cijevi za više od 20%.

(5) Izlazni i ulazni otvori cijevi za prozračivanje iz stava (4) ovoga člana moraju biti tako postavljeni da njihovo zatvaranje nečistoćom tokom vožnje nije moguće.

(6) Otvori za prozračivanje iz stava 5. ovoga člana moraju biti udaljeni od ispušnog uređaja najmanje 150 mm, a najmanje 75 mm ako je postavljen usmjerivač koji onemogućuje neposredno usmjerenje zraka za prozračivanje na ispušni uređaj, te se moraju nalaziti što dalje od svakog izvora iskrenja na vozilu.

(7) Izlazni otvori za prozračivanje iz stava (1) ovoga člana za LPG moraju se po visini postaviti što niže, a otvori za CNG što više.

(8) Prostor u koji je smješten rezervoar gasa mora biti na odgovarajući način prozračivan tako da se spriječi eventualno nastajanje natpritiska u odnosu na okoliš.

Član 93.

Sigurnosni uređaji na rezervoaru gasa moraju u potpunosti djelovati i kod zatvorenoga ventila rezervoara gasa.

Član 94.

(1) Priključak za punjenje mora svojom konstrukcijom i izvedbom omogućiti da se rezervoar gasa može puniti samo određenim gasom i dopuštenim pritiskom punjenja, koji odgovaraju konstrukciji rezervoara, te onemogućiti povratno strujanje gasa na nedopušten način.

(2) Priključak za punjenje dio je voda za gas visokog pritiska i treba biti opremljen zaštitnom kapom.

(3) Priključak za punjenje ne smije se nalaziti u prostoru za vozača i putnike, uključujući i prtljažnik.

(4) Priključak za punjenje LPG-om ne smije se nalaziti ni u motornom prostoru.

(5) Prostor u kojem se nalazi priključak za punjenje mora biti dovoljno prozračivan.

Član 95.

(1) Priključak za pražnjenje ugrađuje se iza ventila rezervoara gasa (CNG), u svrhu mogućnosti pražnjenja vodova i uređaja iza ventila rezervoara gasa. Ispuštanje gasa u atmosferu nije dopušteno.

(2) Ugradnja priključka za pražnjenje gasa mora biti takva da ne može doći do zamjene toga priključka s priključkom za punjenje i na njemu mora biti zaštitna kapa.

Član 96.

(1) Nepovratni ventili obavezno moraju biti ugrađeni između priključka za punjenje i rezervoara gasa.

(2) Na mjesto navedeno u stavu (1) ovoga člana moraju se ugraditi dva međusobno neovisna nepovratna ventila ili jedan nepovratni ventil i jedan zaporni (ručni) ventil.

Član 97.

(1) Višesmjerni ventil je ventil koji se postavlja između priključka za punjenje, odnosno priključka za pražnjenje i rezervoara gasa.

(2) Višesmjerni ventil izvodi se kao pojedinačan ventil ili kao više ventila koji osiguravaju djelovanje iz člana 75. ovoga Pravilnika.

Član 98.

(1) Mjerač pritiska za CNG mora se postaviti u blizini priključka za punjenje gasom i to tako da ga punitelj može lahko očitati.

- (2) Mjerač pritiska za CNG, osim onoga iz prethodnoga stava, treba ugraditi i u kabinu u vidnom polju vozača. Umjesto mjerača pritiska u kabinu se može ugraditi bilo koji instrument koji će vozača obavještavati o količini gasa u rezervoaru, odnosno o određenoj najmanjoj količini gasa (rezervna količina gasa) u rezervoaru.
- (3) Prijenos signala na mjerač pritiska, odnosno instrument iz stava 2. ovoga člana mora biti takav da u slučaju njegova loma ne može doći do istjecanja gasa.
- (4) Pokazivač količine gasa za LPG treba pokazivati nivo LPG-a u rezervoaru gasa i mora spriječiti dalje punjenje ukapljenim gasom kad se napuni 80% zapremine rezervoara.
- (5) Ako se pokazivač količine (nivoa) gasa za LPG nalazi na rezervoaru gasa, njegovo očitavanje mora biti moguće bez skidanja zaštitnog kućišta

Član 99.

Pročišćavač gasa postavlja se na vod između rezervoara gasa i gasnog ventila i učvršćuje se na karoseriju ili na okvir vozila.

Član 100.

- (1) Isparivač gasa za LPG pričvršćuje se na unutarnju stranu karoserije vozila izvan prostora za vozača i putnike, uključujući i prtljažnik.
- (2) Isparivač gasa ne smije se pričvrstiti ni na jedan dio vozila koji je na povišenoj temperaturi kad je u radnom stanju.

Član 101.

- (1) Regulator pritiska ugrađuje se u prostor u kojem je smješten motor, i to što bliže uređaju koji uvodi gas kao gorivo u motor, a pričvršćuje se na karoseriju ili na okvir vozila.
- (2) Ako je regulator pritiska izveden zajedno s isparivačem gasa, on se postavlja isto kao i regulator pritiska bez isparivača.
- (3) Regulator pritiska ne smije se pričvrstiti na motor vozila.

Član 102.

- (1) Ventil za gas se ugrađuje na vod gasa visokog pritiska između pročišćavača gasa i isparivača gasa odnosno regulatora pritiska, a ugrađuje se na karoseriju ili na okvir vozila.
- (2) Komanda za uključivanje i isključivanje gasa mora se nalaziti vozaču na dohvat ruke.
- (3) Gasni ventil može biti ugrađen u istom gasonepropusnom kućištu s pročišćavačem gasa. U tom slučaju ugrađuje se isto kao i ventil gasa bez pročišćavača.
- (4) Gasni ventil može biti ugrađen u istom gasonepropusnom kućištu s isparivačem gasa, odnosno regulatorom pritiska. U tom slučaju ugrađuje se isto kao i isparivač gasa, odnosno regulator pritiska.

Član 103.

- (1) Vodovi za gas visokog pritiska izrađeni od bakrenih cijevi ne smiju se lemiti ni zavarivati već se mogu spajati dijelovima za spajanje izrađenim od legura bakra ili čelika.
- (2) Vodove za gas visokog pritiska izrađene od čeličnih cijevi treba spajati zavarivanjem ili rastavljivim cijevnim spojevima. Vijčani spojevi se dopuštaju samo ako proizvođač dokaže tlačnim ispitivanjima i garancijom kvaliteta da odgovaraju ovoj namjeni.
- (3) Vodovi za gas visokog pritiska moraju biti tako položeni (po mogućnosti u karoseriji ili zaštićeni okvirom vozila) da ne dolazi do vlastitih vibracija (npr. rezonancije) te da nema uzajamnog trljanja dijelova, posebno na mjestima provlačenja cijevi kroz otvore. Razmak između dva mjesta pričvršćenja smije biti najviše 600 mm; poluprečnici savijanja cijevnih vodova moraju biti prilagođeni materijalu i dimenzijama cijevi.
- (4) U prostoru za vozača i putnike, uključujući i prtljažnik, cijevni vodovi za gas ugrađuju se samo ako su posebno zaštićeni (cijev u cijevi i sl.), s tim što ta zaštita mora biti otporna na mehanička oštećenja a njeni otvori moraju biti na vanjskoj strani vozila.
- (5) Prije spoja s uređajem (gasnim ventilom, isparivačem, pročišćavačem i sl.) vod za gas mora imati kompenzacijsku zavojnicu koja omogućuje rastezanje.
- (6) Na vodovima za gas visokog pritiska ne smije biti vidljivih oštećenja, a korodirane, ispucane ili na drugi način oštećene vodove treba po uočavanju oštećenja obavezno zamijeniti.

Član 104.

- (1) Vodovi za gas niskog pritiska koji spajaju isparivač, odnosno regulator pritiska s uređajem u kojem se stvara smjesa goriva i zraka za pogon motora ne smiju biti u dodiru s ispušnim uređajem, odnosno motorom, osim s uređajem za napajanje motora gorivom. Izvode se savitljivi a izvana trebaju biti opleteni kovinom.
- (2) Vodovi za gas niskog pritiska spajaju se navojem ili obujmicama. Spojevi moraju biti nepropusni. Obujmice moraju biti samokočne da ne dođe do nekontroliranoga popuštanja.
- (3) Na vodovima za gas niskog pritiska ne smije biti vidljivih oštećenja, a korodirane, ispucane ili na drugi način oštećene vodove treba po uočavanju oštećenja obavezno zamijeniti.

Član 105.

- (1) Vodovi za dovod sredstva za grijanje do isparivača gasa, odnosno regulatora pritiska izvode se kao savitljive cijevi koje moraju biti otporne na hemijske utjecaje radne tvari koja kroz njih protječe te moraju izdržati radni pritisak i temperaturu radne tvari.
- (2) Ovi vodovi se postavljaju tako da najkraćim putem bez oštrih uglova spajaju izvor toplote s isparivačem, odnosno regulatorom pritiska. Spojevi tih vodova osiguravaju se obujmicama.
- (3) Na vodovima za dovod sredstva za grijanje ne smije biti vidljivih oštećenja, a korodirane, ispucane ili na drugi način oštećene vodove treba po uočavanju oštećenja obavezno zamijeniti.

Član 106.

- (1) Ventil tečnog goriva ugrađuje se na vod goriva (benzina, dizelskoga goriva) ispred napojne pumpe.
- (2) Ventil tečnog goriva iz prethodnog stava neće se ugraditi ako se odabirom gasa kao pogonskoga goriva istovremeno isključi iz pogona dobava tečnog goriva uređaju za opskrbljivanje motora gorivom.

Član 107.

- (1) Vodovi električne instalacije moraju biti odgovarajuće dimenzionirani i postavljeni tako da ne stvaraju trenje s podlogom na koju se polažu. Spojevi električnih vodiča moraju biti izvedeni tako da ne izazivaju iskrenje.
- (2) Električna instalacija mora biti osigurana taljivim osiguračem.

Član 108.

- (1) U vozilu pogonjenom gasom mora se nalaziti tehnička uputa koja sadrži ova upozorenja:
 - a) da je punjenje rezervoara gasa dopušteno samo:
 1. određenim gasom (LPG-om, odnosno CNG-om),
 1. na mjestima posebno predviđenima za opskrbu vozila gasom i osoblju koje je za to ovlašteno,
 2. kad je motor isključen,
 3. uz uvjet da se u vozilu ne nalaze osobe,
 4. ako nije istekla valjanost redovnog tehničkog pregleda vozila,
 - b) da rezervoar gasa ne smije biti napunjen više od 80% njegove zapremine za LPG, odnosno više od 22 MPa (220 bar) za CNG,
 - c) da nakon punjenja rezervoara gasom priključak za punjenje mora biti nepropusno zatvoren i zaštićen zaštitnim poklopcem,
 - d) da ispravnost sigurnosnog ventila smiju provjeravati samo ovlaštene osobe,
 - e) da vozilo na pogon gasom ne smije biti ostavljeno u prostoriji bez prozračivanja te da se u blizini tako ostavljenoga vozila ne smije upotrebljavati otvoreni plamen ili drugi izvori iskrenja.
- (2) Na vjetrobranu odnosno na stražnjem staklu kabine vozila s pogonom na gas mora se nalaziti naljepnica s oznakom upotrebljavanog gasa kao pogonskoga goriva. Sadržaj, oblik i dimenzije naljepnice prikazani su u Prilogu broj 1, koji je sastavni dio ovog Pravilnika.

Član 109.

- (1) Prije uvođenja vozila u zatvoreni radionički prostor, kao i prije izvođenja radova na motornom vozilu s gasnim pogonom, serviser odnosno osposobljeni ispitivač treba provjeriti istječe li gas iz gasnog uređaja.
- (2) Ako se provjerom utvrdi istjecanje gasa iz uređaja i opreme za pogon motornih vozila gasom, zatvaranjem ili pražnjenjem rezervoara gasa mora se otkloniti opasnost prije započinjanja daljih radova.
- (3) Prije započinjanja radova na vozilu pogonjenom gasom serviser mora ispitati koncentraciju gasa u radionici i po potrebi uključiti ventilaciju.

(4) Koncentracija gasa u prostoru radionice i prostoru vozila ne smije prelaziti opasnu koncentraciju prema članu 2. ovog Pravilnika.

(5) Nikakvi radovi, npr. rezanja, zavarivanja i slično, na rezervoaru gasa nisu dopušteni bez odobrenja inspekcije nadležne za posude pod pritiskom.

Član 110.

Ministarstvo će definirati bliže odredbe koje se odnose na:

- a) Uvjete koje moraju zadovoljiti servisne radionice koje vrše ugradnju uređaja za gas u vozila ili održavanje i servisiranje vozila pogonjenih gasom,
- b) Stručnu spremu i načina dodatne obuke servisera koji vrše ugradnju uređaja za gas u vozila,
- c) Način izdavanja odobrenja servisnim radionicama da mogu ugrađivati, održavati i servisirati vozila pogonjena gasom,
- d) Uvjete koje moraju zadovoljiti uvoznici opreme za gas,
- e) Način izdavanja odobrenja uvoznicima opreme za gas,
- f) Način prometa dijelovima uređaja za gas,
- g) Slučajevi u kojima se mogu izgubiti dobivena odobrenja.

14. Ostali uređaji od posebnog značaja za sigurnost saobraćaja

Član 111.

(1) Karoserija motornog i priključnog vozila mora biti urađena i izvedena tako da po svojoj konstrukciji, kvaliteti i vrsti materijala, kao i opremljenosti, odgovara namjeni vozila i osigurava sigurnost vozača, putnika i robe za vrijeme vožnje.

(2) Stražnja strana karoserije autobusa kojima se vrši prijevoz osoba u gradskom i prigradskom saobraćaju, te trolejbusa i njihova pripadajuća oprema, moraju biti izvedene na taj način kako bi se spriječilo penjanje i držanje tokom vožnje.

(3) Prednja i stražnja strana autobusa u kom se vrši prijevoz djece mora biti označena oznakama datim u Prilogu broj 2., koji je sastavni dio ovog Pravilnika.

(4) Stepenice na vozilima kojima se vrši prijevoz putnika moraju biti takve da osiguravaju siguran ulaz i izlaz putnika.

(5) Rubovi izbočenih dijelova i ukrasnih predmeta na prednjem dijelu vozila ne smiju biti oštri. Ako postoji ukrasna figura na gornjoj površini prednjeg dijela vozila, ona mora biti elastično pričvršćena za vozilo.

(6) Lahki motocikl, lahki tricikl i četverocikl, motocikl, tricikl i četverocikl mora imati ugrađene i izvedene oslonce za noge vozača s obje strane, a motocikl sa sjedalom za putnika mora imati ugrađen držač i ugrađene oslonce za noge putnika s obje strane motocikla.

Član 112.

(1) U autobusima, trolejbusima i priključnim vozilima kojima se prevoze putnici u stojećem stavu, slobodna površina namijenjena za jedno mjesto za stajanje mora iznositi najmanje 0,15 m², a za gradske autobuse 0,125 m².

(2) Unutarnji prostor kabine za vozača i prostor za putnike moraju biti opremljeni tako da pod normalnim uvjetima u vožnji ili za vrijeme mirovanja vozila vozač, odnosno putnici u vozilu ne mogu biti ozlijeđeni. Pribor, alat, uređaji i oprema moraju biti dobro pričvršćeni.

(3) Prostor za vozača i putnike u motornim i priključnim vozilima mora imati unutarnju rasvjetu.

(4) Otvor za punjenje rezervoara gorivom ne smije se nalaziti u prostoru za vozača ili u prostoru za putnike.

Član 113.

(1) Vrata na autobusu, trolejbusu i priključnim vozilima za prijevoz više od 23 putnika moraju biti ugrađena i izvedena kao najmanje dvoja vrata na desnoj strani tih vozila na taj način da se onemogućuje njihovo nenamjerno otvaranje za vrijeme vožnje i spriječiti povreda putnika kao i mogućnost eventualnog ispadanja iz vozila.

(2) Pomoćna vrata za izlaz putnika u slučaju opasnosti na autobusu, trolejbusu i priključnim vozilima moraju biti uređena i izvedena na lijevoj strani vozila, na mjestu koje je putnicima pristupačno u slučaju opasnosti, s tim da njihova širina ne smije iznositi manje od 0,6 m, a visina manje od 1,2 m. Konstrukcija pomoćnih vrata mora biti takva da se ne mogu nenamjerno otvoriti.

(3) Na autobusima, trolejbusima i priključnim vozilima za prijevoz putnika ne moraju biti izvedena pomoćna vrata, ako s obiju bočnih strana ovih vozila imaju najmanje po jedno okno dimenzija 0,8 m × 0,6 m i ako su ta okna prikladna za izlaz u slučaju opasnosti. Navedena okna moraju imati natpis da služe u slučaju opasnosti.

(4) Ako bočna vrata na motornim vozilima prilikom otvaranja izlaze izvan gabarita vozila, moraju imati bravu postavljenu prema stražnjem dijelu vozila, a šarke vrata postavljene prema prednjem dijelu vozila. U slučaju dvostrukih vrata, vrata koja se prva otvaraju moraju imati bravu postavljenu prema stražnjem dijelu vozila, a šarku vrata postavljenu prema prednjem dijelu vozila.

Član 114.

(1) Brave na vratima moraju biti dvostupne i ugrađene i izvedene tako da drugi stupanj brave sprječava otvaranje vrata, ako nisu potpuno zatvorena. Brave moraju imati napravu kojom se osiguravaju tako da se lahko učvrsti sigurnosni položaj. Brave na vratima koja se nalaze pored vozača, kao i brave na vratima teretnih motornih vozila, ne moraju biti osigurane na ovakav način.

(2) Vrata, poklopci i druge vrste zatvarača na otvorima zatvorenih karoserija, čiji su slobodni otvori veći od minimalnih dimenzija za ulaz jedne osobe, moraju biti izvedeni tako da se mogu otvoriti i s unutrašnje strane.

(3) Poklopci na svim vanjskim stranama motornih i priključnih vozila moraju biti izvedeni, odnosno osigurani tako da se ne mogu sami otvoriti za vrijeme vožnje, pa ni pri jačim potresima.

Član 115.

(1) U autobusima i priključnim vozilima za prijevoz putnika mora postojati uređaj za prozračivanje.

(2) Prostor zatvorenih karoserija namijenjen vozaču i putnicima mora biti izgrađen tako da je osiguran od prodora i gomilanja gasova štetnih za zdravlje ljudi.

Član 116.

(1) Akumulator na vozilu mora biti dobro pričvršćen u svojem ležištu i mora imati odgovarajući vanjski odušak izvan prostora za vozača i putnike, osim akumulatora koji su izvedeni tako da ne isparavaju.

(2) Autobusi i trolejbusi s više od 25 mjesta kojima se prevoze putnici moraju na glavnom kablu električne instalacije imati sklopku kojom se isključuju svi strujni krugovi u vozilu osim tahografa ili euro-tahografa koji se mora posebnim vodovima spajati na akumulatore. Ručica sklopke mora biti na dohvat ruke vozača.

Član 117.

Prednja sjedala i nasloni tih sjedala u putničkim automobilima koji su pokretni moraju imati osigurače za učvršćenje.

Član 118.

Kabina za vozača na motornim vozilima mora udovoljavati slijedećim uvjetima:

a) da u pogledu dimenzija, vidljivosti, stupnja vibracije, izolacije od buke, grijanja, zračenja i zabrtvljenosti mora udovoljavati uvjetima koji osiguravaju normalan rad vozaču i njegovim pomoćnicima;

b) sjedalo vozača mora biti široko najmanje 0,45 m i po svojoj konstrukciji i materijalu od kojega je izrađeno omogućavati vozaču udobno sjedenje za upravljačem;

c) zastakljene površine kabine vozača trebaju omogućiti potpunu prozirnost i preglednost bez bilo kakvih uočljivih krivljenja objekata koji se vide kroz vjetrobransko staklo, koja neće unositi zabunu u bojama koja se koriste za rad semafora (svjetlećih znakova) i ostalih znakova u saobraćaju i koja će u slučaju eventualnog loma omogućiti vidljivost ceste i pružiti mogućnost sigurnog zaustavljanja.

d) zastakljene površine trebaju smanjiti moguće povrede vozača i putnika na što je moguće manju mjeru, te biti otporne na sve atmosferske i temperaturne uvjete, hemijska djelovanja, sagorijevanje i abraziju.

Član 119.

(1) Uređaji za odmrzavanje i odmagljivanje vjetrobrana i uređaji za grijanje i provjetravanje na motornom vozilu moraju biti ugrađeni i izvedeni tako da se njihovom upotrebom osigura i omogući potrebna vidljivost kroz vjetrobran te unutarnje grijanje i provjetravanje prostora za vozača i putnike.

(2) Otvori za ulazak zraka u kabinu za vozača koji su u sastavu uređaja za grijanje i provjetravanje moraju biti izvedeni tako da se onemogućuje zagađivanje zraka ispušnim gasovima i prašinom što ih uzrokuje samo vozilo.

(3) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 120.

(1) Gume na vozilima moraju odgovarati dimenzijama što ih je prijavio proizvođač, ovisno o najvećoj dopuštenoj brzini kretanja vozila i najvećem dopuštenom opterećenju osovina na kojima su gume postavljene.

(2) Gume na istoj osovini vozila moraju biti jednake po dimenzijama, nosivosti, brzinskoj karakteristici, vrsti (zimske, ljetne), konstrukciji (radijalne, dijagonalne, itd.) i marki (proizvođaču) i tipu.

(3) Dubina utora na gaznoj površini mora biti viša od tvornički dopuštene dubine označene posebnim oznakama postavljenim u utoru gume koje definiraju istrošenost gume. U slučaju da pomenute oznake ne postoje najmanja dopuštena dubina je 1,6 mm za putnička vozila, odnosno 2 mm za autobuse i teretna vozila.

(4) Na naplatku rezervnog točka ne mora se nalaziti guma iste vrste, konstrukcije, marke i tipa.

(5) Protektirane (obnovljene) gume koje se koriste na registriranim vozilima u BiH nakon 1.1.2008. godine na bočnoj strani gume moraju imati oznaku "RETREAD" i šifru kad je izvršeno obnavljanje (na primjer "2506" što znači da se radi o 25 sedmici 2006. godine). Protektirane (obnovljene) gume moraju posjedovati homologacijsku dokumentaciju.

(6) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 121.

(1) Blatobrani na motornim i priključnim vozilima koja mogu razviti brzinu kretanja veću od 30 km/h, osim na terenskim i teretnim vozilima koja se automatski istovaruju (samoistovarna kola), moraju biti ugrađeni i izvedeni iznad svih točkova.

(2) Točkovi skupa vozila na prvoj osovini priključnog vozila ne moraju s prednje strane biti pokriveni blatobranima. Gornja četvrtina prečnika zadnjih točkova tegljača s poluprikolicom ne mora biti pokrivena blatobranima. Blatobrani višeosovinskih vozila mogu biti zajednički za skup točkova na istoj strani vozila.

(3) Blatobrani moraju biti postavljeni tako da pokrivaju širinu točka vozila. Blatobrani ne smiju imati oštre rubove. Položaj i veličina blatobrana moraju biti takvi da sprječavaju odbacivanje blata. Na opterećenom vozilu, osim kod mopeda, lakog motocikla, lakog tricikla i četverocikla, motocikla, tricikla i četverocikla blatobran mora pokrivati najmanje gornju trećinu prečnika točka s prednje strane točka i najmanje polovinu prečnika točka sa zadnje strane točka.

(4) Na motornim vozilima koja ostavljaju jedan trag prednji blatobran mora pokrivati točak u luku najmanje od 15° ispred vertikale povučene kroz osovinu prednjeg točka.

Član 122.

(1) Branici na putničkim automobilima i kombiniranim vozilima moraju biti ugrađeni i izvedeni na prednjoj i stražnjoj strani vozila, a na drugim motornim vozilima s četiri ili više točkova najmanje na prednjoj strani tih vozila.

(2) Branici ne smiju imati oštre rubove i moraju biti postavljeni tako da čine najizbočenije dijelove vozila, osim ako vozilo ima ugrađenu nerastavljivu kuku (euro kuka) za vuču priključnih vozila.

(3) Na teretnim vučnim i priključnim vozilima koja su prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini nakon 1.1.1985. godine, a čija najveća dopuštena masa prelazi 3,5 t mora biti ugrađen zaštitnik od podlijetanja sa zadnje strane vozila koji treba da zadovoljava slijedeći uvjete:

a) odstojanje od kolovoza do donjeg ruba zaštitnika po čitavoj dužini zaštitnika od podlijetanja ne smije biti veće od 550 mm,

b) zaštitnik od podlijetanja mora biti postavljen što je moguće bliže zadnjem kraju vozila, ali ne više od 500 mm.

c) širina zaštitnika od podlijetanja ne smije biti veća od širine zadnje osovine niti uža od 100 mm s jednog i drugog kraja vozila,

d) bočni krajevi zaštitnika od podlijetanja ne smiju biti povijeni prema nazad, niti smiju imati oštre rubove,

e) zaštitnik od podlijetanja treba da bude tako konstruiran da ima nekoliko mjesta na kojim je pričvršćen na vozilo. Pričvršćenja zaštitnika od podlijetanja moraju biti tako izvedena da osiguraju nepromijenjen položaj zaštitnika od podlijetanja i u slučaju nenamjernog nastojanja promjene njegovog položaja,

(4) Na teretnim vučnim i priključnim vozilima koja su prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini nakon 1.1.1997. godine, a čija najveća dopuštena masa prelazi 3,5 t moraju biti ugrađeni zaštitnici od podlijetanja sa bočne strana vozila koji treba da zadovoljava slijedeće uvjete:

- a) mjesto postavljanja je prazan prostor ispod tovarnog prostora na dužini između točkova pojedinih osovina, izuzev poluprikolica kod kojih se dužina određuje kao rastojanje od stopa za oslanjanje do točkova prve osovine poluprikolice,
 - b) izrađuje se od neprekidne ravne površine iz jedne ili više horizontalnih ploča ili kombinacije ploča i površina koje treba da čine kontinualan zaštitni subjekt,
 - c) ne smije povećati ukupnu širinu vozila, a vanjski dio ne smije biti uvučen više od 120 mm mjereno od najšireg dijela vozila. Njegov prednji kraj može biti povijen unutra,
 - d) vanjski dio površine mora biti gladak i što je moguće više kontinualno postavljen od prednjeg ka zadnjem dijelu vozila,
 - e) svi dijelovi (vijci, zakovice i dr.) ne smiju stršiti više od 10 mm izvan površine zaštitnika, pri čemu se mora osigurati njihova glatkoća i zaobljenost,
- (5) Odredbe stava (4) ovog člana se ne primjenjuju na vučna vozila namijenjena za obavljanje prometa u šumarstvu i poljoprivredi, tegljače i prikolice sa jednom osovinom namijenjene za prijevoz dugih tereta, kao i na vozila kod kojih postavljanje zaštitnika od podlijetanja sa zadnje strane onemogućava njegovu radnu funkciju (kiperi, itd.).
- (6) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 123.

- (1) U putničkim vozilima prvi put registriranim u Bosni i Hercegovini nakon 1.1.1977. godine, moraju postojati sigurnosni pojasevi i njihovi priključci najmanje u prvom redu sjedala. Bočna sjedala u prvom redu sjedala moraju imati sigurnosne pojaseve na tri tačke vezivanja, a srednje sjedalo u prvom redu sjedala može imati sigurni pojas najmanje u dvije tačke vezivanja.
- (2) Putnička i kombinirana vozila, kao i lahki četverocikli s kabinom koji se prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini od 1.1.1999. godine moraju imati ugrađene sigurnosne pojaseve i njihove priključke na svim sjedalima u vozilu. Sigurnosni pojasevi moraju biti u tri tačke, dok srednje sjedalo može biti opremljeno sa sigurnosnim pojasom u dvije tačke. Svi sigurnosni pojasevi i njihovi priključci moraju posjedovati homologacijski dokument.
- (3) Dječja sjedala koja se postavljaju u putničko i kombinirano vozilo moraju posjedovati homologacijski dokument i postavljaju se na zadnje sjedalo prema preporukama proizvođača dječjeg sjedala.
- (4) Izuzetno od stava (3), radi prijevoza djece starosti do dvije godine, u putničko vozilo, na prednje sjedište suvozača ako nema zračni jastuk ili je zračni jastuk isključen, može se postaviti dječije sjedište i to tako da je isto postavljeno suprotno smjeru kretanja vozila, a pričvršćeno je za sjedište pomoću sigurnosnog pojasa u tri tačke vezivanja ili posebnim kopčama u vozilu.
- (5) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga Bosne i Hercegovine, Policijske agencije u Bosni i Hercegovini, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 124.

- (1) Nasloni za glavu u putničkim vozilima koja se registriraju po prvi put u BiH od 1.1.2008. godine moraju biti ugrađeni i izvedeni na svim sjedalima koja su opremljena sigurnosnim pojasom sa vezivanjem u tri tačke.
- (2) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 125.

Motorna vozila registrirana u Bosni i Hercegovini nakon 1.1.1991. godine moraju imati na svojoj prednjoj strani priključak za vuču.

Član 126.

- (1) Putnička i kombinirana vozila prvi put registrirana u Bosni i Hercegovini od 1.1.1980. godine, moraju imati uređaj za osiguranje vozila od neovlaštene upotrebe ugrađen i izveden tako da spriječi okretanje točka upravljača ili pomicanje ručice mjenjača, ili da djeluje na sistem prijenosa snage i spriječi okretanje pogonskih točkova (osim sistema kočenja) ili da ima poseban sistem kojim se sprječava puštanje motora u rad.
- (2) Motocikli, tricikli i četverocikli moraju imati uređaj za osiguranje vozila od neovlaštene upotrebe.
- (3) Uređaj iz stava 1. ovog člana mora biti stalno ugrađen u vozilo i izveden tako, da se ne može uključiti kad je vozilo u pokretu.

(4) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

POGLAVLJE IV. UREĐAJI NA TRAKTORIMA I NJIHOVIM PRIKOLICAMA

Član 127.

(1) Odredbe o uređajima na traktorima odnose se samo na one vrste traktora koji na ravnoj cesti ne mogu razviti brzinu kretanja veću od 30 km/h i koji imaju dvije osovine i točkove s gumama (u nastavku teksta: traktor).

(2) Na traktore koji na ravnoj cesti razvijaju brzinu kretanja veću od 30 km/h primjenjuju se na odgovarajući način odredbe čl. 5. do 52., čl. 60. do 62., te čl. 111. do 126. ovog Pravilnika.

Član 128.

(1) Radna i parkirna kočnica na traktoru moraju biti ugrađene i izvedene tako da ispunjavaju uvjete iz člana 17. stav (1) ovog Pravilnika.

(2) Radni kočni sistem na traktoru može biti ugrađen i izveden samo na jednoj osovini pod uvjetom da je sila kočenja podjednako raspoređena na oba točka te osovine.

Član 129.

(1) Uređaji za osvijetljavanje ceste, označavanje vozila i za davanje svjetlosnih znakova na traktorima, u smislu ovog Pravilnika su:

- a) svjetla za osvijetljavanje puta na prednjoj strani vozila s kratkim svjetlom;
- b) poziciona svjetla;
- c) stop-svjetla;
- d) katadiopteri;
- e) pokazivači smjera;
- f) svjetla za osvijetljavanje stražnje registarske tablice;
- g) žuto-narandžasto rotaciono i/ili treptavo svjetlo.

(2) Za kratka svjetla za osvijetljavanje ceste, poziciona svjetla, stop-svjetla, katadioptere, pokazivače smjera, svjetla za osvijetljavanje stražnje registarske tablice i žuto-narandžasto rotaciono i/ili treptavo svjetlo iz stava (1) ovog člana vrijede uvjeti propisani za takve uređaje na motornim vozilima ovog Pravilnika.

(3) Ako su na traktoru ugrađena dodatna svjetla (dugo svjetlo, prednje i stražnje maglenke, svjetlo za vožnju unatrag itd.), za njih vrijede uvjeti predviđeni za takva svjetla u ovom Pravilniku.

Član 130.

Na traktorima prvi put registriranim u Bosni i Hercegovini nakon 1.1.1983. godine mora biti ugrađena sigurnosna kabina ili takav okvir da štiti vozača od ozljede u slučaju prevrtanja traktora.

Član 131.

Uređaji za kontrolu rada pokazivača smjera na traktorima moraju biti ugrađeni i izvedeni kao svjetlosni ili kao zvučni znak za kontrolu rada pokazivača smjera ako vozač ne može direktno vidjeti najmanje po jedan pokazivač smjera sa svake strane vozila.

Član 132.

Uređaj za davanje zvučnih znakova na traktoru mora biti ugrađen i izveden tako da udovoljava uvjetima propisanim za takve uređaje na motornim vozilima u ovom Pravilniku.

Član 133.

Uređaj za odvod i ispuštanje ispušnih gasova na traktoru mora biti ugrađen i izveden tako da udovoljava uvjetima propisanim za motorna vozila u ovom Pravilniku.

Član 134.

- (1) Vozačko ogledalo na traktoru koji ima zatvorenu kabinu, mora biti ugrađeno i izvedeno kao najmanje jedno vozačko ogledalo postavljeno na lijevoj strani kabine.
- (2) Ako na traktoru postoje vjetrobran, vanjska okna i brisači vjetrobrana, tada za njih vrijede uvjeti propisani za takve uređaje na motornim vozilima u ovom Pravilniku.

Član 135.

Uređaj za kretanje traktora unatrag na traktoru čija masa premašuje 0,35 t mora biti ugrađen i izveden tako da s odgovarajućim stupnjem prijenosa omogućí pouzdano i sigurno kretanje traktora unatrag.

Član 136.

- (1) Radna i parkirna kočnica na traktorskim prikolicama mora djelovati na dovoljan broj točkova kako bi se osigurao minimalni kočni koeficijent i zadržalo pravolinijsko kretanje za vrijeme kočenja.
- (2) Radna kočnica priključnog vozila kojeg vuče traktor mora se aktivirati istovremeno i s istim uređajem kad i radna kočnica vučnog traktora.
- (3) Prikolica iz stava (1) ovog člana može biti opremljena naletnom kočnicom ako joj najveća dopuštena masa ne prelazi 8 t, a brzina 30 km/h te:
 - a) kad najveća dopuštena brzina ne prelazi 25 km/h mogu se vučnom traktoru dodati najviše dvije prikolice
 - b) kad najveća brzina ne prelazi 40 km/h mogu se vučnom traktoru dodati najviše dvije prikolice uz uvjet da su na prikolicama kočeni svi točkovi.
- (4) Prikolica iz stava (1) ovog člana ne mora imati radnu kočnicu uz uvjet da joj najveća brzina ne prelazi 30 km/h, da joj najveća dopuštena masa ne prelazi 3,5 t i da je masa vučnog traktora dva puta veća.

Član 137.

Na svjetla za označavanje prikolice, stop-svjetla, pokazivače smjera, katadioptere i svjetlo za osvjetljavanje registracijske tablice na prikolici koju vuče traktor odgovarajuće se primjenjuju odredbe propisane za takve uređaje na motornim vozilima u ovom Pravilniku.

POGLAVLJE V. UREĐAJI NA ZAPREŽNIM VOZILIMA

Član 138.

- (1) Svjetla na zaprežnom vozilu moraju biti izvedena kao najmanje jedno bijelo svjetlo postavljeno na prednjoj strani vozila tako da svjetlost koju daje vidljiva samo za učesnike u saobraćaju koji se nalaze ispred zaprežnog vozila i kao najmanje jedno crveno svjetlo postavljeno na zadnjoj strani vozila tako da je svjetlost koju daje vidljiva samo za učesnike u saobraćaju koji se nalaze iza zaprežnog vozila.
- (2) Svjetla na zaprežnom vozilu moraju biti izvedena tako da se svjetlost koju ona daju, noću pri dobroj vidljivosti, može vidjeti na udaljenosti od najmanje 150 m.

Član 139.

- (1) Katadiopteri na zaprežnim vozilima moraju biti ugrađeni i izvedeni kao dva katadioptera crvene boje, koja nisu trokutastog oblika, simetrično postavljena na zadnjoj strani vozila, tako da su noću pri dobroj vidljivosti, vidljiva sa udaljenosti od najmanje 100 m kad su osvijetljena dugim svjetlom motornog vozila.
- (2) Reflektirajuća površina katadioptera ne smije biti manje od 0,3 m niti više od 1 m udaljena od površine ceste. Međusobno rastojanje reflektirajućih površina katadioptera ne smije biti manje od 0,5 m. Reflektirajuća površina pojedinih katadioptera mora iznositi najmanje 20 cm².

POGLAVLJE VI. UREĐAJI NA BICIKLIMA, MOPEDIMA, LAHKIM MOTOCIKLIMA, LAHKIM TRICIKLIMA I ČETVEROCIKLIMA, MOTOCIKLIMA, TRICIKLIMA I ČETVEROCIKLIMA

Član 140.

Na biciklima, mopedima, lahkim motociklima, lahkim triciklima i četverociklima, motociklima, triciklima i četverociklima mora biti ugrađena i izvedena za svaki točak najmanje po jedna kočnica tako da su međusobno neovisne, s tim što kočnica na prednjem točku mora biti ručna.

Član 141.

- (1) Jedno ili dva simetrično postavljena svjetla za osvijetljavanje ceste na biciklima i mopedima moraju biti izvedena i pričvršćena na prednjoj strani bicikla, mopeda, lakog tricikla i četverocikla, čija širina ne prelazi 1,3 m.
- (2) Svjetlost koju daje svjetlo iz stava (1) ovog člana mora biti bijele boje, a udaljenost svjetleće površine toga svjetla od površine ceste ne smije biti veća od 1,2 m ni manja od 0,4 m kod bicikla i mopeda ili 0,5 m kod lakih tricikala i četverocikla.
- (3) Jedno ili dva simetrično raspoređena prema uzdužnoj okomitoj ravnini vozila postavljena zadnja poziciona svjetla crvene boje na biciklima i mopedima moraju biti izvedena i pričvršćena na zadnjoj strani vozila, čija širina ne prelazi 1,3 m.
- (4) Udaljenost svjetleće površine svjetla iz stava (3) ovog člana od površine ceste ne smije biti manja od 0,25 m ni veća od 0,9 m.
- (5) Svjetla iz stava (3) ovog člana mogu biti izvedena zajedno s katadioptrima.
- (6) Mopedi, lahki tricikli i četverocikli, tricikli i četverocikli mogu imati i duga svjetla koja tada moraju udovoljavati zahtjevima iz člana 28. stav (4), (8) i (9) ovog Pravilnika.
- (7) Lahki tricikli i četverocikli, tricikli i četverocikli koji imaju kabinu vozača moraju imati i pokazivače smjera.
- (8) Mopedi prvi put registrirani u Bosni i Hercegovini nakon 1.1.1995. godine, kao i lahki tricikli i četverocikli, tricikli i četverocikli moraju imati stop svjetla u skladu sa članom 43. ovog Pravilnika.

Član 142.

- (1) Jedan ili dva simetrično raspoređena prema uzdužnoj okomitoj ravnini vozila i netrokutasta katadioptera crvene boje moraju biti ugrađena i izvedena na stražnjoj strani bicikla, mopeda, lakog tricikla i četverocikla, a po jedan katadioptr žute ili narančaste boje na svakoj strani pedale (s prednje i zadnje strane) za bicikle i mopede s pedalama. Lahki tricikli i četverocikli širi od 1 m moraju imati dva netrokutasta katadioptera crvene boje, simetrično raspoređena prema uzdužnoj okomitoj ravnini vozila, maksimalno udaljena od bočnog ruba vozila 0,4 m.
- (2) Udaljenost reflektirajuće površine stražnjega crvenog katadioptera od površine ceste ne smije biti manja od 0,25 m niti veća od 0,9 m.
- (3) Reflektirajuća površina stražnjega crvenog katadioptera mora iznositi najmanje 8 cm².
- (4) Na bočnim stranicama prednjega i zadnjeg točka bicikla moraju biti izvedena reflektirajuća tijela koja reflektiraju svjetlost bijele ili žute boje.

Član 143.

Na biciklu, mopedu, lakom motociklu, lakom triciklu i četverociklu, motociklu, triciklu i četverociklu mora postojati uređaj za davanje zvučnih znakova.

Član 144.

Uređaj za davanje zvučnih znakova na biciklu, mopedu, lakom motociklu, lakom triciklu i četverociklu, motociklu, triciklu i četverociklu mora biti ugrađen i izveden tako da udovoljava uvjetima propisanim u članu 50. ovog Pravilnika.

POGLAVLJE VII. OPREMA VOZILA

Član 145.

- (1) Motorna i priključna vozila, osim mopeda, lakog motocikla, lakog tricikla i četverocikla, motocikla, tricikla i četverocikla, traktora, traktorskih prikolica, prikolica s jednom osovinom, autobusa za gradski saobraćaj i vozila namijenjenih za komunalne usluge (pranje i čišćenje ulica, odvoz smeća i fekalija i dr.), moraju imati rezervni točak s pripadajućom opremom koji se po potrebi može upotrijebiti.
- (2) Rezervni točak ne moraju imati motorna i priključna vozila ako su gume ili naplatci opremljeni nekim sigurnosnim sistemom za sigurnu vožnju s ispuhanom gumom.
- (3) Rezervni točak ne moraju imati motorna i priključna vozila ukupne mase do 3,5 t ako vozilo posjeduje odgovarajuće sredstvo za privremeno osposobljavanje ispuhane gume (npr. sprej ili pjena u boci pod pritiskom, itd.).

Član 146.

(1) Putnička motorna vozila opremljena za korištenje alternativnih goriva (LPG, CNG,...), vozila za javni prijevoz, kao i teretna motorna i priključna vozila moraju imati aparat za gašenje požara postavljen na vidljivom mjestu, tako da se u slučaju opasnosti može upotrijebiti.

(2) Skup vozila (kamion i prikolica, tegljač i poluprikolica, itd) moraju biti opremljeni sa jednim protivpožarnim aparatom namijenjenim za gašenje eventualnog požara na motoru i kabini i minimalno jednim protivpožarnim aparatom namijenjenim za gašenje eventualnog požara na robi koja se prevozi. Broj protivpožarnih aparata namijenjenih za gašenje eventualnog požara na robi zavisi od vrste i količine robe koja se prevozi.

Član 147.

(1) Motorna vozila osim mopeda, laskog motocikla, laskog tricikla i četverocikla, motocikla, tricikla i četverocikla i priključna vozila, moraju imati, na vidljivom mjestu, poseban standardiziran znak za obilježavanje vozila zaustavljenog na kolovozu ceste (sigurnosni trokut), tako da ga vozač po potrebi može koristiti.

(2) Po dva znaka iz stava (1) ovog člana moraju imati:

a) teretna motorna vozila i autobusi ako vuku priključno vozilo;

b) motorno vozilo koje se nalazi na začelju kolone ako se motorna vozila kreću u organiziranoj koloni.

(3) Znak iz stava (1) ovog člana ima oblik istostraničnog trokuta s rubom crvene boje čija dužina iznosi 40 cm, a širina najmanje 5 cm. Rubovi znaka moraju biti prevučeni reflektirajućom materijom ili crvenom katadiopterskom optikom širine najmanje 2 cm ili izrađeni tako da se mogu po čitavoj dužini osvijetliti vlastitim izvorom svjetlosti. Znak mora biti izrađen od čvrstog materijala i na način koji mu omogućuje da stabilno stoji u vertikalnom položaju.

Član 148.

(1) Motorna vozila, osim mopeda, laskog motocikla, laskog tricikla i četverocikla, motocikla, tricikla i četverocikla, moraju imati jednu kutiju prve pomoći, a autobusi sa više od 25 sjedećih mjesta dvije kutije.

(2) Sadržaj kutije prve pomoći iz stava (1) ovog člana je u skladu sa važećim bosanskohercegovačkim standardom BAS.

Član 149.

(1) Motorna i priključna vozila čija najveća dopuštena masa prelazi 5 t moraju imati dva klinasta podmetača za točkove, na vidljivom mjestu, koje vozač po potrebi može upotrijebiti.

(2) U autobusima iz člana 113. stavak (3) ovog Pravilnika, na vidljivom mjestu mora biti čekić za razbijanje stakla tako da se u slučaju opasnosti može upotrijebiti.

Član 150.

(1) Motorna vozila, osim mopeda, laskog motocikla, laskog tricikla i četverocikla, motocikla, tricikla i četverocikla, traktora, autobusa u gradskom i prigradskom saobraćaju moraju imati, na vidljivom mjestu, rezervne sijalice i osigurače najmanje za polovicu sijaličnih mjesta dvostrukih uređaja za osvijetljavanje ceste i za davanje svjetlosnih znakova i po jednu sijalicu za jednostruka sijalična mjesta kod kojih je moguće zamijeniti samo sijalicu.

(2) Vozila koja su opremljena svjetlosnim tijelima bez žarne niti (ksenon, neon, LED i sl.), ne moraju imati rezervne sijalice za ta rasvjetna tijela.

Član 151.

Motorna vozila, osim mopeda, laskog motocikla, laskog tricikla i četverocikla, motocikla, tricikla i četverocikla, moraju imati svjetloodbojni prsluk, kojeg je vozač dužan koristiti-obući kada na cesti obavlja neke radnje uz vozilo (mijenja točak, obavlja manje popravke na vozilu, nalijeva gorivo kada vozilo ostane bez goriva, traži pomoć zaustavljajući druga vozila i sl.).

Član 152.

Broj šasije (okvira ili rama) vozila mora biti utisnut na samom okviru ili bilo na kojem dijelu vozila koji se teško ili nikako ne može skinuti.

Član 153.

Vozila namijenjena za prijevoz opasnih materija moraju imati opremu u skladu s ADR sporazumom.

Član 154.

Putnička motorna vozila moraju imati uže, sajlu ili teleskopsku krutu vezu za vuču, dok vozila namijenjena za prijevoz opasnih materija moraju imati polugu za vuču i pripadajući homologacijski dokument.

Član 155.

- (1) Pod zimskom opremom motornih i priključnih vozila, podrazumijevaju se:
 - a) lanci za snijeg pripravnici za postavljanje na pogonske točkove i
 - b) gume minimalne dubine utora na gaznoj površini 4 mm, s tim da gume na pogonskim točkovima moraju biti zimske ili gume s oznakama MS, M+S ili M&S.
- (2) Na vozila se ne smiju postavljati gume s ekserima.
- (3) Dodatno za teretna vozila i autobuse u zimsku opremu ubraja se i lopata i vreća pijeska.
- (4) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 156.

- (1) Motorna vozila i priključna vozila koja se zbog konstrukcijskih razloga, na ravnoj cesti ne mogu kretati brzinom većom od 30 km/h, moraju biti obilježena znakom za označavanje sporih vozila.
- (2) Na vozilu može postojati najmanje jedan znak za obilježavanje sporih vozila, postavljen na zadnji kraj vozila. Ako je na vozilu samo jedan znak za obilježavanje sporih vozila onda on mora biti postavljen tako da se nalazi, u odnosu na uzdužnu vertikalnu ravninu simetrije vozila, na lijevoj strani vozila. Znak za obilježavanje sporih vozila mora biti postavljen na visini ne manjoj od 250 mm (do donjeg ruba znaka) i ne višoj od 1500 mm (do gornjeg ruba znaka), mjereći od zemlje do ruba znaka.
- (3) Sva vozila iz stava 1. ovog člana registrirana u Bosni i Hercegovini moraju biti označena znakom za označavanje sporih vozila od 1.1.2008. godine.
- (4) Izgled, osnovne boje i dimenzije znaka kojim se obilježavaju sporih vozila prikazan je u Prilogu broj 3., koji je sastavni dio ovog Pravilnika.

Član 157.

- (1) Teretna motorna vozila najveće dopuštene mase veće od 12000 kg (osim tegljača namijenjenih za vuču poluprikolica) moraju biti obilježeni oznakama za teška motorna vozila.
- (2) Priključna vozila najveće dopuštene mase manje od ili jednake 10000 kg čija dužina (uključujući dužinu vučne rude) prelazi 8 m i priključna vozila najveće dopuštene mase veće od 10000 kg bez obzira na dužinu moraju biti obilježena oznakama za duga priključna vozila.
- (3) Oznake za teška motorna vozila širine 140 mm moraju biti izvedeni zebasto s naizmjeničnim kosim žutim retroreflektirajućim i crvenim fluorescentnim pruga. Nagib crvenih fluorescentnih pruga je pod uglom 45° dok je širina pruge 100 mm.
- (4) Oznake za duga priključna vozila (prikolice i poluprikolice) širine 200 mm moraju biti izvedeni sa žutom retroreflektirajućom pozadinom i crvenim fluorescentnim okvirom. Širina crvenog fluorescentnog okvira treba da bude 40 mm.
- (5) Na vozilima može postojati jedna, dvije ili četiri oznake za obilježavanje dugih i teških vozila. Broj oznaka zavisi o mogućnosti montaže istih na stražnjem kraju vozila.
- (6) Ukupna minimalna dužina seta oznaka za teška i duga vozila je 1300 mm, a maksimalna 2300 mm.
- (7) Oznake za teška i duga vozila moraju biti postavljene na visini ne manjoj od 250 mm (do donjeg ruba oznake) i ne višoj od 2100 mm (do gornjeg ruba znaka) mjereći od zemlje.
- (8) Odredbe iz stavova (1) i (2) ovog člana odnose se na vozila koja se prvi put registriraju u Bosni i Hercegovini od 1.1.2008. godine.
- (9) Vozila iz stava (1) i (2) ovog člana koja su već registrirana u Bosni i Hercegovini moraju biti označena znakom za označavanje dugih i teških vozila do 1.7.2008. godine.
- (10) Izgled, osnovne boje, dimenzije i mogući primjeri znakova prikazani su u Prilogu broj 4. i 5. koji su sastavni dijelovi ovog Pravilnika.

POGLAVLJE VIII. SASTAV I OBOJENOST ISPUŠNIH GASOVA NA MOTORNIM VOZILIMA

Član 158.

(1) U skladu sa Evropskom direktivom 2003/26/EC definiraju se slijedeće maksimalne vrijednosti pojedinih zagađujućih materija u ispušnim gasovima u motorima izvedenim kao:

a) Benzinski motori bez katalizatora i λ sonde, odnosno benzinski motori s katalizatorom ali bez λ sonde, koncentracija ugljen monoksida (CO), pri broju okretaja motora na praznom hodu, ne smije prijelaziti:

1. 4,5% volumnih udjela za motorna vozila registrirana po prvi put prije 1.10.1986. pri temperaturi ulja u motoru od najmanje 80 °C;
2. 3,5% volumnih udjela za motorna vozila registrirana po prvi put poslije 1.10.1986. pri temperaturi ulja u motoru od najmanje 80 °C.

b) Benzinski motori s reguliranim trokomponentnim katalizatorom koncentracija ugljen monoksida (CO), nakon što je motor postigao radnu temperaturu, tj. minimalnu temperaturu ulja od najmanje 80 °C pri broju okretaja motora na praznom hodu, ne smije prelaziti vrijednost propisanu od strane proizvođača vozila. Radna temperatura i broj okretaja motora na praznom hodu trebaju biti propisane od strane proizvođača vozila. Koncentriranje ugljičnog monoksida (CO) i vrijednost faktora zraka λ pri povećanom broju okretaja motora ne smiju prijelaziti vrijednost propisanu od strane proizvođača vozila. Povećan broj okretaja motora mora biti propisana od strane proizvođača vozila. Ako podaci proizvođača nisu poznati, sadržaj ugljen monoksida (CO) i vrijednost faktora zraka λ ne smiju prijelaziti:

1. CO \leq 0,5% volumnih udjela pri broju okretaja motora na praznom hodu;
2. CO \leq 0,3% volumnih udjela pri broju okretaja motora ne manjim od 2000 min⁻¹
3. Vrijednost faktora zraka $\lambda = 1,00 \pm 0,03$

(2) Dizel motori nakon što je postigao radnu temperature propisanu od strane proizvođača vozila, tj. minimalnu temperaturu ulja od najmanje 80 °C, srednji koeficijent zacrnjenja ispušnog gasa (k) nakon tri ili više slobodnih ubrzanja neopterećenog motora od brzine vrtnje na praznom hodu do najveće brzine vrtnje ne smije prijelaziti vrijednost propisanu od strane proizvođača vozila. Ako podaci proizvođača o srednjem koeficijentu zacrnjenja i radnoj temperaturi motora nisu poznati onda srednji koeficijent zacrnjenja ispušnog gasa k ne smije prijelaziti vrijednost:

- a) k \leq 2,5 m⁻¹ za usisne motore
- b) k \leq 3,0 m⁻¹ za prehranjivane motore
- c) k \leq 1,5 m⁻¹ za Euro 4 i Euro 5 motore

(3) Količine štetnih tvari navedene u prvom stavu ne odnose se na slijedeća vozila:

- a) vozila opremljena s benzinskim dvotaktnim motorima;
- b) vozila opremljena benzinskim motorima ako su proizvedena prije 1970. godine;
- c) vozila opremljena benzinskim motorima ako im konstrukcijska brzina nije veća od 50 km/h;
- d) vozila opremljena dizelskim motorima ako su proizvedena prije 1980. godine;
- e) vozila opremljena dizelskim motorima ako im konstrukcijska brzina nije veća od 30 km/h

(4) Kod vozila pogonjenih alternativnim pogonskim gorivom (CNG, LPG) prilikom određivanja količine štetnih materija u ispušnim gasovima koristi se gorivo koje daje nepovoljniju emisiju.

POGLAVLJE IX. TEHNIČKI UVJETI KOJIMA MORAJU ODGOVARATI POJEDINI UREĐAJI NA VOZILIMA

Član 159.

(1) Pod tehničkim uvjetima kojima moraju odgovarati pojedini uređaji na vozilima, u smislu ovog Pravilnika, podrazumijevaju se tehnički normativi što se propisuju za pojedine vrste tih uređaja.

(2) Tehnički normativi za ocjenu efikasnosti sistema kočenja motornih i priključnih vozila iznose:

KATEGORIJA VOZILA	RADNO KOČENJE			POMOĆNO KOČENJE		
	Koeficijent kočenja	Sila aktiviranja		Koeficijent kočenja	Sila aktiviranja	
		Nožno aktiviranje	Ručno Aktiviranje		Nožno aktiviranje	Ručno Aktiviranje
$z \leq \text{Š}\% \dot{C}$	F \leq ŠdaNĆ	F \leq ŠdaNĆ	$z \leq \text{Š}\% \dot{C}$	F \leq ŠdaNĆ	F \leq ŠdaNĆ	
Mopedi (L1, L2, L6)	40	50	20	20	50	20
Motocikli (L3, L4, L5, L7)	45	50	20	20	50	20

Putnička vozila (M1)	50	50	-	20	50	40
Autobusi (M2, M3)	50	70	-	20	70	60
Teretna vozila (N1, N2, N3)	45	70	-	20	70	60
Priključna vozila (O1, O2, O3, O4)	45	$p_M \square 6,5 \text{ bar}$	-	20	-	-
Traktori	25	60	-	15	30	-
Traktorske prikolice	25	-	-	15	-	-

(3) Tehnički normativi iz stava (2) ovog člana primjenjuju se na vozila pod slijedećim uvjetima:

- vozila se ispituju u statičkim uvjetima ispitivanja na valjcima za ispitivanje sile kočenja;
- površina valjaka na kojima se ispituju kočnice mora biti dovoljnog koeficijenta trenja, minimalno $\square \square 0,5$;
- temperatura diska ili vanjske površine bubnja kočnice ne smije iznositi više od 100 °C;
- kod ispitivanja vozila s dvostrukom ili višestrukom osovinom mora biti osigurano da nivo ispitivane osovine ne bude niža od ostalih osovina.

(4) Normativi iz stava (2) ovog člana primjenjuju se tako da se suma sila kočenja na obodu svih točkova koje nastaju neposredno prije blokiranja točka (ili suma sila kočenja aktiviranih maksimalnim silama aktiviranja) podijeli s težinom vozila uvećanom za težinu tereta koji se trenutno nalazi u njemu i pomnoži s konstantom 100. Ovako dobiveni rezultat mora biti veći ili jednak propisanoj vrijednosti koeficijenta kočenja.

(5) Razlika sila kočenja za radnu kočnicu na točkovima iste osovine ne smije biti veća od 25%, a za pomoćnu kočnicu 30%. Za izračunavanje postotka razlike sile kočenja na istoj osovini uzimaju se sile kočenja koje nastaju neposredno prije blokiranja točkova ili sile kočenja aktivirane maksimalnim silama aktiviranja. Za osnovicu izračunavanja postotka razlike sile kočenja točka na istoj osovini uzima se veća sila kočenja.

(6) Nejednolikost sile kočenja na točku ne smije biti veća od 20%. Postotak nejednolikosti sile kočenja izračunava se na približno polovici sile kočenja koja izaziva blokadu. Za osnovicu izračunavanja postotka nejednolikosti sile kočenja uzima se veća sila kočenja.

(7) Kod vozila koja imaju dva kruga kočenja u slučaju otkaza jednog kruga preostali krug treba osigurati kočni koeficijent od 15%. Sistem kočenja radne kočnice treba biti takav da izdrži maksimalnu silu na papučicu kočnice od 100 daN.

(8) Na svim vozilima koja imaju ugrađene uređaje ili programe za automatsku regulaciju sile kočenja proporcionalno promjeni opterećenja, moraju biti na vidljivom mjestu postavljene svi tehnički podaci za podešavanje tog uređaja.

(9) Vozila koja se ne mogu ispitati na statičkom ispitivanju kočnica (valjcima) ispituju se kočenjem u vožnji na ravnoj i suhoj asfaltnoj površini, korištenjem deakcelometra - uređaja za mjerenje usporenja vozila. Ovako dobiveno usporenje mora biti veće ili jednako od apsolutne vrijednosti koeficijenta kočenja pomnoženog s 10. Minimalna početna brzina tokom ovih ispitivanja iznosi 50 km/h za putnička vozila, 40 km/h za druga motorna vozila, a za motorna vozila koja ne mogu postići te brzine 80% od njihove maksimalne brzine.

(10) Radna i specijalna vozila koja na ravnoj cesti ne mogu razviti brzinu veću od 55 km/h mogu imati smanjeni koeficijent kočenja za 30% od propisanog za radno i pomoćno kočenje.

(11) Temperatura isparavanja tekućine u kočionom sistemu ne smije biti niža od 155 °C.

Član 160.

(1) Parkirna kočnica motornog odnosno priključnog vozila kad je ono odvojeno od vučnog vozila, mora osigurati nepokretnost vozila opterećenog do najveće dopuštene mase na nagibu od 18%, a da pritom vozilo nije kočeno na drugi način.

(2) Parkirna kočnica skupa vozila mora osigurati nepokretnost cijelog skupa vozila na nagibu od 12%, a da pritom skup vozila ne bude kočen na drugi način.

(3) Sila kojom se djeluje na komandu parkirne kočnice, u koliko parkirna kočnica nije izvedena kao pomoćna kočnica, ne smije biti veća od 40 daN za putnička automobile i traktore, odnosno 60 daN za ostala motorna vozila.

Član 161.

- (1) Usporivač za dugotrajno usporavanje motornog vozila iz člana 18. stav 8. sa ili bez priključnog vozila a pri najvećoj dopuštenoj masi mora imati mogućnost (usporavanja) zadržavanja konstantne brzine od 30 km/h, u odgovarajućem stupnju prijenosa na spustu od 7% i duljini puta od 6 km.
- (2) Motorno vozilo koje ne zadovoljava uvjet iz stava 1. ovog člana smije vući priključno vozilo samo ako:
 - a) ima mogućnost aktiviranja radne kočnice priključnog vozila bez aktiviranja svoje radne, pomoćne i parkirne kočnice,
 - b) priključno vozilo ima svoj usporivač i ako ga vozač vučnog vozila može za vrijeme vožnje aktivirati.
- (3) Nakon 1.7.1996. godine ne smiju se prvi put registrirati u Bosni i Hercegovini priključna vozila koja imaju vlastiti elektromagnetski usporivač, a koji djeluje na elemente radne kočnice.

Član 162.

- (1) Svjetlosni snop kratkog svjetla mora osvijetliti najmanje 40 m, a najviše 80 m ceste, a svjetlosni snop dugog svjetla najmanje 100 m ceste ispred vozila noću, pri normalnoj vidljivosti i to pri podjednako opterećenosti motornog vozila na vodoravnoj površini.
- (2) Svjetla za maglu na motornom vozilu moraju biti izvedena i podešena tako da osvijetljeni dio ravne ceste nije duži od 35 m.
- (3) Kratko svjetlo na biciklu ili mopedu mora biti izvedeno i podešeno tako da osvijetljeni dio ravne ceste nije duži od 50 m ni kraći od 10 m.

Član 163.

- (1) Uređaj za davanje zvučnih znakova ugrađen na vozilu mora proizvoditi zvukove jačine:
 - a) na motornim vozilima, koja spadaju u kategoriju vozače dozvole A1, A, B1, B, najmanje 76 dB(A);
 - b) na motornim vozilima, koja spadaju u kategoriju vozače dozvole C1, C, najmanje 80 dB(A);
 - c) na motornim vozilima, koja spadaju u kategoriju vozače dozvole D1, D, najmanje 93 dB(A).
- (2) Jačina zvuka zvučnih znakova ugrađenih na vozilu utvrđuje se na otvorenome i ravnom prostoru promjera najmanje 20 m, pri čemu se mikrofoni fonometra mora nalaziti na visini od 0,5 m do 1,5 m i na udaljenosti od 7 m ispred vozila, a motor ne smije raditi.
- (3) Uređaji za davanje zvučnih znakova, kao što su zvonice, truba ili sirena na biciklima ili mopedima, moraju biti ugrađeni i izvedeni tako da im jačina zvuka ne smije biti manja od 70 dB(A).
- (4) Uređaj za davanje zvučnih znakova na motornim vozilima ne smije proizvoditi zvuk jačine veće od 104 dB(A).

Član 164.

- (1) Najviše granice dopuštene vanjske buke za pojedina vozila ne smiju prelaziti sljedeće vrijednosti u skladu sa ECE R 41, 53 i 63:
 - a) za motorna vozila na dva točka i to za:
 1. mopede razvijaju maksimalnu brzinu do 25 km/h - 66 dB(A);
 2. mopede koji razvijaju maksimalnu brzinu preko 25 km/h - 71 dB(A);
 3. lahke motocikle čija je radna zapremina do 80 cm³ - 75 dB(A);
 4. motocikle čija je radna zapremina u dijapazonu 80-175 cm³ - 77 dB(A);
 5. motocikle čija je radna zapremina 175 cm³ - 80 dB(A);
 - b) za motorna vozila na tri točka - 85 dB(A);
 - c) za motorna vozila sa 4 i više točkova i to za:
 1. putnička i kombinovana vozila - 74 dB(A);
 2. autobuse čija je snaga motora do 150 kW - 78 dB(A)
 3. autobuse čija je snaga motora preko 150 kW - 80 dB(A)
 4. putnička i kombinirana vozila ukupne dozvoljene mase do 2 t - 76 dB(A)
 5. putnička i kombinirana vozila ukupne dozvoljene mase u dijapazonu 2-3,5 t - 77 dB(A)
 6. teretna vozila čija je snaga motora do 75 kW - 77 dB(A)
 7. teretna vozila čija je snaga motora u dijapazonu 75-150 kW - 78 dB(A)
 8. teretna vozila čija je snaga motora preko 150 kW - 80 dB(A)
- (2) Za vozila koja su u eksploataciji dulje od jedne godine, najviša granica dopuštene vanjske buke iznosi za 3 dB(A) više od najviše granice predviđene u stavu 1. ovog člana za tu vrstu vozila.

Član 165.

- (1) Uređaji i oprema koji se naknadno ugrađuju na vozilo (zamjena postojećih ili ugradnja dodatnih dijelova) moraju biti odobrenog tipa, a u skladu sa Pravilnikom o homologaciji vozila i Pravilnikom o certificiranju vozila i uvjetima koje organizacije za certificiranje moraju ispuniti.
- (2) Vozila koja se prvi put registriraju u Bosni i Hercegovini moraju biti opremljena dijelovima odobrenog tipa, a u skladu sa Pravilnikom o homologaciji vozila.
- (3) Vozila u vlasništvu diplomatskih i konzularnih predstavništva, misije stranih država i predstavništva međunarodnih organizacija u Bosni i Hercegovini i njihovo osoblje (vozila obilježena diplomatskim tablicama) te vozila bosanskohercegovačkih građana povratnika iz inozemstva, ako su ta vozila koristili u državi iz koje iseljavaju, ne moraju imati uređaje i opremu na vozilu odobrenog tipa homologiranu u skladu s važećim ECE pravilnicima u Bosni i Hercegovini, na osnovu propisanog odobrenja.
- (4) Odobrenje iz stava 3. ovog člana će po zahtjevu vlasnika vozila izdavati Ministarstvo.
- (5) Odredbe ovog člana ne primjenjuju se za vozila oružanih snaga BiH i policijskih agencija u BiH, ukoliko su to vozila vrlo usko specijalizirane namjene i kao takva se ne koriste ni u jednom drugom segmentu društva.

Član 166.

Ministarstvo može na zahtjev vlasnika vozila koja se prvi put registriraju u Bosni i Hercegovini, ako su starija od 30 godina i ako njihovi vlasnici imaju potvrdu o pripadnosti oldtimer klubu, donijeti odluku o izuzeću primjene pojedinih određenih odredbi iz ovog Pravilnika.

POGLAVLJE X. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 167.

Stupanjem na snagu ovog Pravilnika, prestaje primjena svih propisa koji su regulirali dimenzije, ukupne mase i osovinsko opterećenje vozila, uređaje i opremu koju moraju imati vozila i osnovne uvjete koje moraju ispunjavati uređaji i oprema u saobraćaju na putevima u Bosni i Hercegovini.

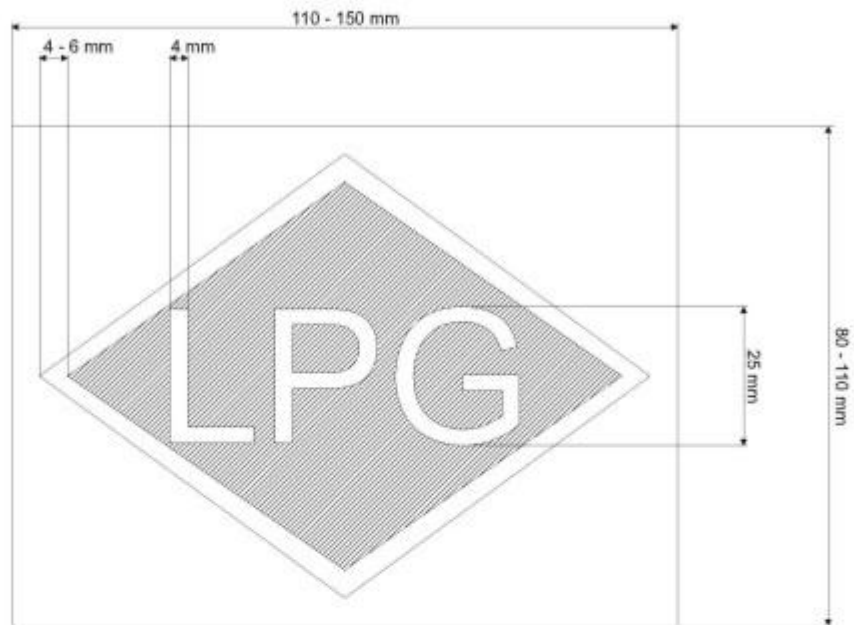
Član 168.

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH", a objavit će se i u službenim glasilima entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

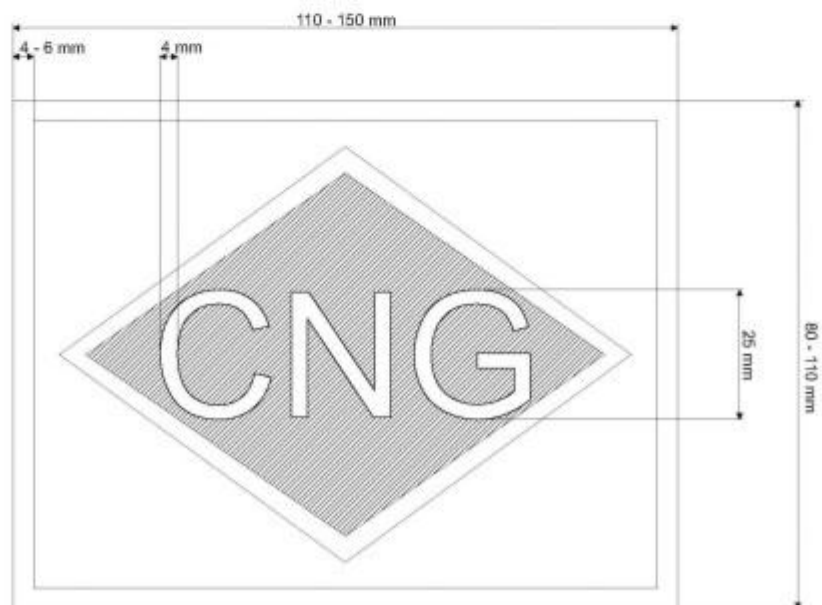
Broj 01-02-2-328-20/07
22. marta 2007. godine
Sarajevo
Ministar
dr. **Božo Ljubić**, s. r.

Broj: 01-04-02-2-5996/12
28. novembra 2012. godine
Sarajevo
Ministar
Damir Hadžić, s. r.

Naljepnica za označavanje vozila pogonjena na LPG i CNG

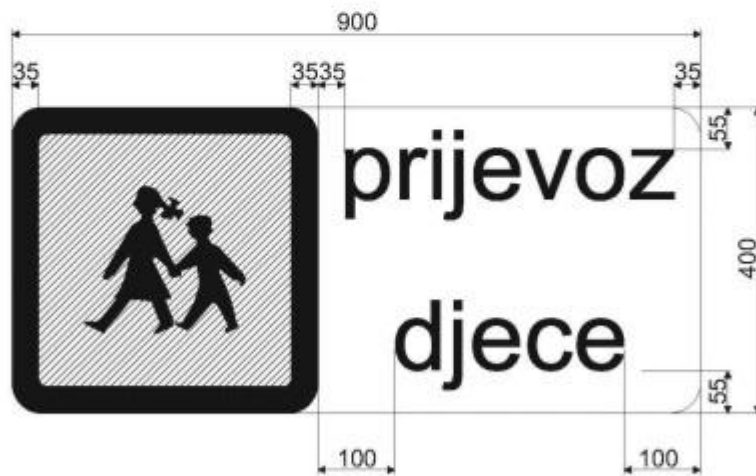
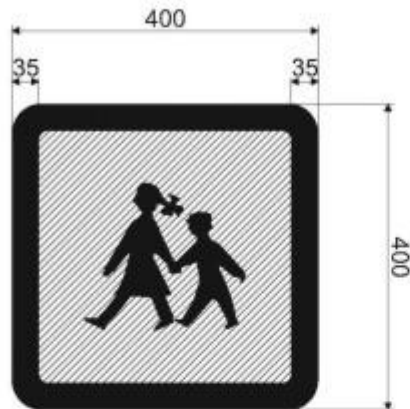

 - zelena

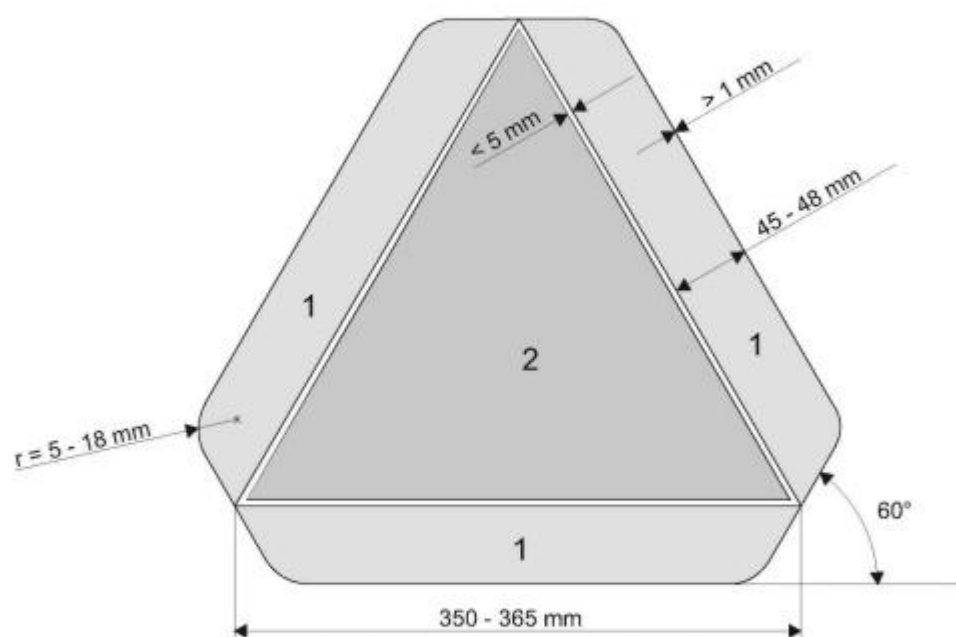
 - zelena

Oznaka za vozila kojima se vrši prijevoz djece

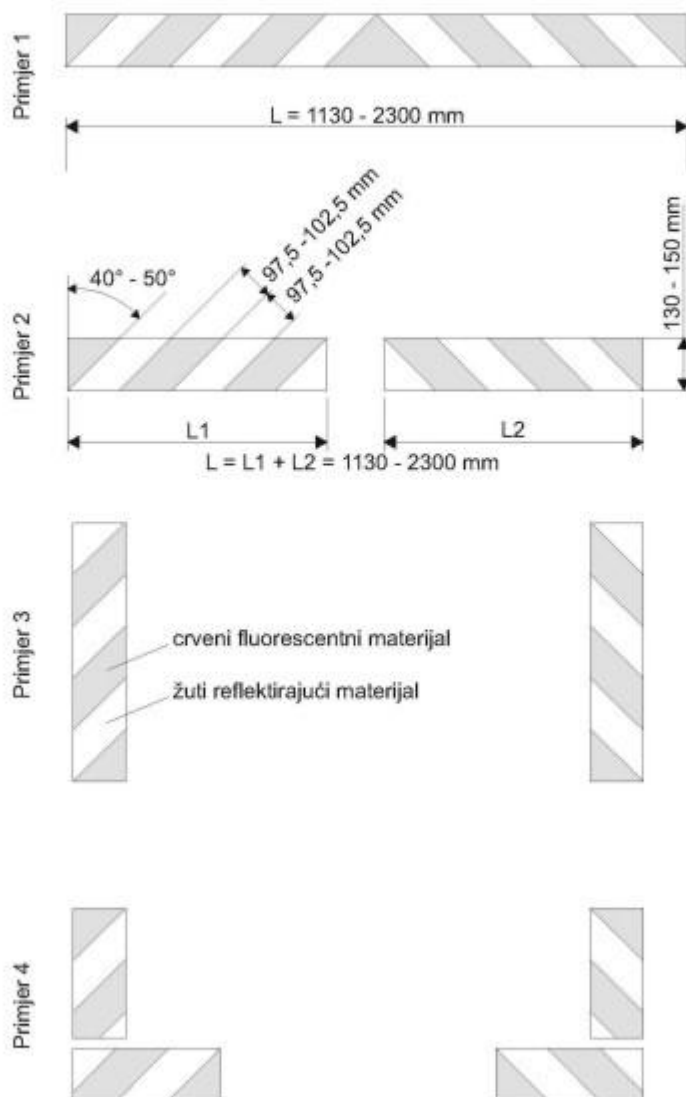
- - bijela
- - narančasta
- - crna

TABLA ZA OZNAČAVANJE "SPORIH" VOZILA

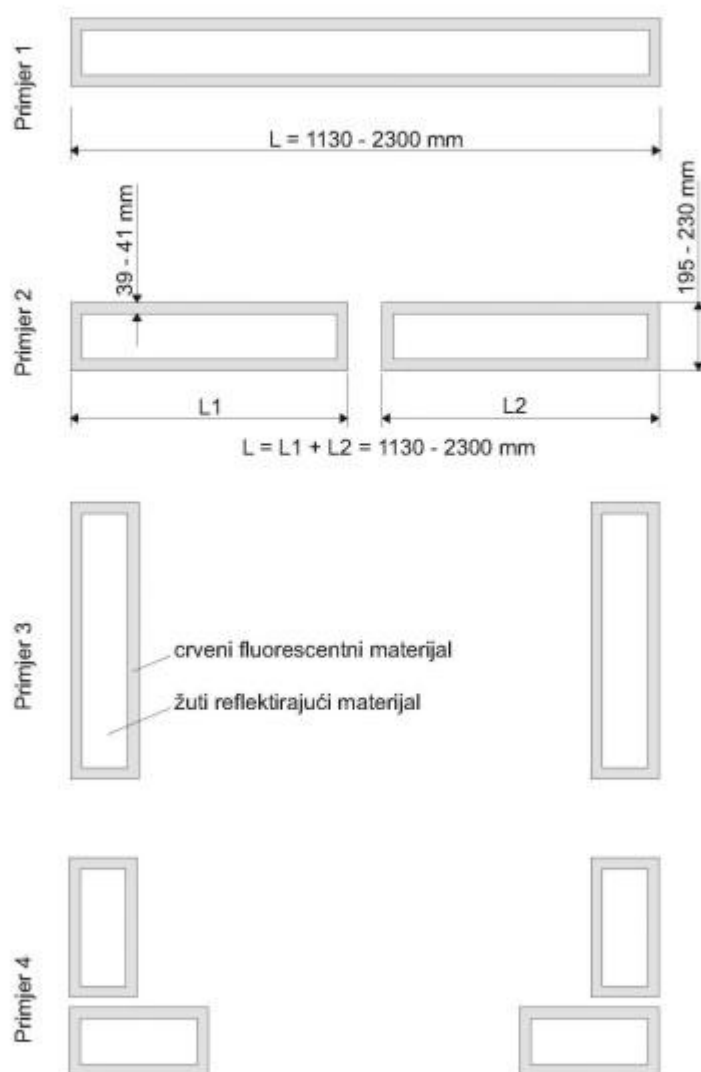
- 1 - crveni retroreflektirajući materijal
- 2 - crveni fluorescentni materijal

**TABLE ZA OZNAČAVANJE "TEŠKIH VOZILA"
NAMIJENJENIH ZA UGRADNJU NA MOTORNA VOZILA**

Napomena: Ako su na motornom vozilu ugrađene dvije ili četiri table, zbir njihovih dužina mora biti jednak dužini iz primjera 1

**TABLE ZA OZNAČAVANJE "DUGIH VOZILA"
NAMJENJENIH ZA UGRADNJU NA PRIKLJUČNA VOZILA**

Napomena: Ako su na priključnom vozilu ugrađene dvije ili četiri table, zbir njihovih dužina mora biti jednak dužini iz primjera 1